

START-UP KIT

4 PRINCIPES VAN HET KINDERRECHTENVERDRAG

INLEIDING	3
Onze eigen bril	4
HET BELANG VAN HET KIND	9
Wat wordt er nu eigenlijk bedoeld met 'het belang van het kind'?	10
Welke belangen spelen er?	10
Wat is de impact van jouw project op kinderen/jongeren en kinderrechten	12
Stof tot nadenken	14
NON-DISCRIMINATIE	15
Waarom is aandacht voor 'non-discriminatie' belangrijk?	16
In welke context werk je?	17
Mijn project - Doelgroep	20
Mijn project - Beleid en Medewerkers	23
Kortom	25
PARTICIPATIE	27
Waarom is participatie van kinderen en jongeren belangrijk?	28
Informatie	29
Communicatie	30
Doe de test	34
Tot slot	38
LEVEN, OVERLEVEN & ONTWIKKELING	39
Wat betekent het recht op leven, overleven en ontwikkeling?	40
Beschermingsmechanismen binnen het project	41
Ontwikkeling	44
Ownership/Eigenaarschap	49
Tot slot	51

START-UP KIT

4 PRINCIPES VAN HET KINDERRECHTENVERDRAG

INLEIDING

ALGEMEEN: KINDERRECHTEN IN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

ONZE EIGEN BRIL

STELLING 1

Ik ken de universele rechten van het kind uit het internationaal Kinderrechtenverdrag (IVRK).

Wist je dat?

Een verdrag is juridisch bindend en verplicht een staat zich aan zijn beloften te houden. Dit kan een extra hulpmiddel zijn bij de strijd tegen onrecht. Schendingen van een verdrag kunnen voor een rechtbank worden aangeklaagd. Dat dit in sommige staten beter werkt dan andere is duidelijk, maar toch is het een extra middel om rechten af te dwingen en een stok achter de deur voor wanneer rechten dreigen te worden ontnomen. Het feit dat een politicus zoals Duterte de minimum strafbare leeftijd van kinderen niet zomaar van 15 jaar tot negen jaar kan verlagen, heeft onder meer te maken met de belofte die de Filipijnen maakten om kinderrechten te garanderen.

In 1989 kwam het Kinderrechtenverdrag tot stand. Dit was het eerste internationale juridisch bindend document dat burgerlijke, politieke, economische, sociale en culturele rechten groepeerde. Het bestaat uit 54 artikelen. Vier basisprincipes vormen de rode draad doorheen de interpretatie en uitvoering van het Kinderrechtenverdrag: Het belang van het Kind, Recht op leven, overleven en ontwikkeling, Participatie en Non-discriminatie. Deze basisprincipes gelden over alle rechten heen, en staan garant voor de kwaliteit bij het realiseren van alle rechten. Alle staten hebben dit ondertekend en geratificeerd¹ met uitzondering van de VS.

Het Comité voor de Rechten van het Kind van de Verenigde Naties (VN) controleert of de rechten die in het Verdrag staan, toegepast worden door de lidstaten. In dit Comité zetelen onafhankelijke experts uit verschillende landen. De controle verloopt via rapporten en de bespreking ervan. Om de vijf jaar moeten de lidstaten een rapport indienen met daarin een stand van zaken over kinderrechten. Het Comité analyseert het rapport en stelt een lijst met sleutelvragen op. Nadat lidstaten deze vragen beantwoord hebben, stelt het kinderrechtencomité slotbeschouwingen of 'Concluding Observations' op.

Wat heeft jouw project hiermee te maken? Ook voor de Belgische actoren van Ontwikkelingssamenwerking zoals NGO's en de 4de pijler zijn de rapporten en slotbeschouwingen interessant. Naast een overzicht van de stand van zaken m.b.t. kinderrechten, geven ze een reeks aanbevelingen en wat een lidstaat beloofd heeft om werk te maken van deze aanbevelingen.

Vaak wordt er naast dit rapport ook een alternatief rapport of 'schaduw rapport' uitgegeven door de sociale organisaties die zich inzetten voor kinderrechten in dat land. De rapporten zijn alternatief omdat zij een kritische blik werpen op de situatie in een land. Het kinderrechtencomité gebruikt deze rapporten als extra informatie voor de besprekingen.

¹ Ratificatie is de officiële bekrachtiging van een verdrag. Als een staat een verdrag ondertekend heeft, geeft het aan dat het akkoord is met de inhoud van de tekst. Maar er is een bekrachtiging of ratificatie van het verdrag nodig door de regering van de staat, na goedkeuring van het parlement om ervoor te zorgen dat binnen de staat de regels van het verdrag worden nageleefd.

TIPS & TRICKS

- ↳ Leer de kinderrechten kennen en maak je vertrouwd met het Kinderrechtenverdrag en de drie facultatieve protocollen. Je kan het terugvinden op onze website: https://www.kiyo-ngo.be/nl/verdrag_voor_de_rechten_van_het_kind
- ↳ Lees de slotbeschouwingen die geformuleerd werden door het kinderrechtencomité over het land waarin jouw project plaatsheeft. Op deze manier heb je een beter idee van wat er speelt op het veld, wat de uitdagingen zijn en zie je hoe jouw project in het groter geheel past. Sluit jouw project aan bij een van de aanbevelingen die werden opgesomd in de slotbeschouwingen? Bekijk het hier: <https://www.ohchr.org/EN/Countries/Pages/HumanRightsintheWorld.aspx>
- ↳ Neem een kijkje in het alternatief rapport van jouw projectland. Hier krijg je waarschijnlijk nog meer informatie en een scherpere kijk op de zaken en het laat ook toe om te zien welke organisaties zich nog voor kinderrechten inzetten. Je kan dit door te zoeken op “land” + “alternative/ shadow report (+CRC)” of door de website van het kinderrechtencommissariaat van jouw land te raadplegen indien die er is.

STELLING 2

Ik ben overtuigd van het belang van kinderrechten.

STELLING 3

Ik kan anderen overtuigen van het belang van kinderrechten.

Om iemand te overtuigen van het belang van kinderrechten, moeten we die persoon eerst overtuigen van de rechtenbenadering waarbinnen het verhaal van de kinderrechten past. Je hebt misschien al eens gehoord dat de ontwikkelingssector steeds meer evolueert van een op noden gebaseerde aanpak – Needs-Based approach - naar een op rechten gebaseerde aanpak – Rights-Based approach.

Bij een nodenbenadering zijn mensen eerder afhankelijk van de “goodwill” van anderen en wordt er enkel beroep gedaan op bijkomende middelen om tegemoet te komen aan de ergste noden van specifieke groepen. De aangeboden ondersteuning is vooral gericht op het wegnemen van onmiddellijke oorzaken. Binnen de nodenbenadering worden de kinderen en jongeren vooral gezien als hulpbehoevende slachtoffers.

STELLING 4

**Ik vind bepaalde
kinderrechten
belangrijker dan
anderen.**

Voor KIYO is ontwikkeling gebaseerd op het realiseren van rechten. Ongelijkheid en onrechtvaardigheid in de wereld, zoals geen toegang tot onderwijs, voedsel of gezonde levensomstandigheden, zijn dus het resultaat van niet-gerealiseerde en/of geschonden rechten. KIYO streeft naar structurele veranderingen die gebaseerd zijn op een betere waarborging van kinderrechten. Om hiertoe te komen stelt KIYO de rechtenbenadering gebaseerd op de mensen-, en kinderrechteninstrumenten centraal. Hierbij wordt gekeken naar de diepere oorzaak van een probleem om tot duurzame resultaten te komen.

Mensenrechten brengen rechten en plichten met zich mee. Binnen de rechtenbenadering staat de relatie tussen plichtsdragers en rechthebbenden centraal. De plichtsdragers hebben een verplichting in het respecteren, beschermen en vervullen van rechten. Dit is in de eerste plaats, maar niet uitsluitend de overheid. Terwijl de rechthebbenden de mogelijkheid moeten hebben om hun rechten te kennen, claimen en realiseren. Kinderen en jongeren zijn rechthebbenden en worden gezien als actieve actoren van verandering.

Directe dienstverlening kan ook een onderdeel zijn van de rechtenbenadering indien het vertrekt vanuit de realisatie van een recht waar het kind of een jongere op dat moment zelf niet toe in staat is. Sommige situaties vragen immers om een directe verlichting van noden, zoals honger, acute medische problemen, onderwijs of onderdak. Ook in deze situaties blijft de lange termijn strategie gericht op het werken aan grondoorzaken van het probleem. Uiteindelijk wil KIYO zichzelf overbodig te maken doordat het onrecht stopt of de rechthebbenden genoeg versterkt zijn om zelf hun rechten op te kunnen eisen.

In de rechtenbenadering spreken we over de ondeelbaarheid van kinderrechten. Rechten zijn evenwaardig en onderling afhankelijk, er is niet één recht dat belangrijker is dan een ander. Je kan iemand zijn recht op voedsel niet garanderen als je niet tegelijkertijd ook zijn recht op bescherming of zijn recht op onderwijs waarborgt.

Een rechtenbenadering gaat ervan uit dat alle rechten universeel zijn: een Belgische jongere uit de ‘middenklasse’ heeft evenveel rechten als een kind dat op straat leeft in Sri Lanka of een kind in een vluchtelingenkamp in Jordanië. Het is niet zo dat deze laatste kinderen al blij mogen zijn met een maaltijd per dag. Als er van de 100 kinderen op straat in Sri Lanka 50 eten krijgen is dit vanuit een pure nodenbenadering een goed resultaat. In de rechtenbenadering vraagt men zich af wat er is misgegaan met de andere 50.

TIPS & TRICKS

- ↳ Zet een discussie op gang rond de universaliteit van kinderrechten. Zijn alle leden van jouw project het hiermee eens? Waarom wel/niet?
- ↳ Zet een discussie op gang rond de ondeelbaarheid van kinderrechten. Zijn alle leden van jouw project het hiermee eens? Waarom wel/niet?

STELLING 5

Ik besteed voldoende aandacht aan kinderrechten in mijn project.

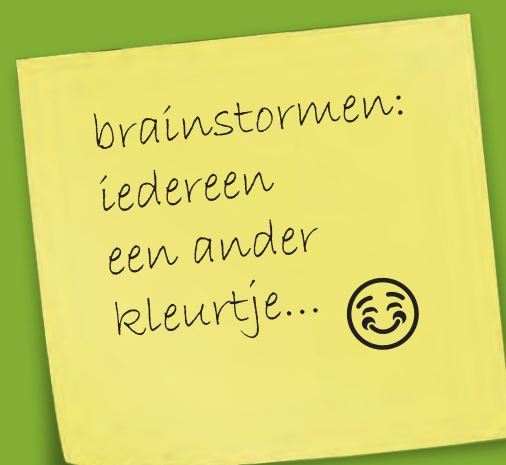
Respect voor de rechten van kinderen houdt in dat er bij elke actie rekening moet worden gehouden met de volgende drie vragen:

- 1 Doet mijn actie er alles aan om kinderen te beschermen? Kinderen hebben immers het recht beschermd te worden tegen alle vormen van geweld en uitbuiting, maar ze hebben ook recht op juridische bescherming en bescherming tegen schadelijke omgevingsinvloeden.
- 2 Zorgt mijn actie ervoor dat kinderen kunnen genieten van diensten en voorzieningen? Kinderen hebben immers recht op voorzieningen zoals een veilige woning, voldoende en gezond voedsel en water, kwaliteitsvol onderwijs en toegankelijke en betaalbare gezondheidszorgen, etc.
- 3 Zorgt mijn actie ervoor dat kinderen kunnen participeren? Kunnen ze hun mening geven over de actie en wordt er naar hen geluisterd. Zorgt mijn actie ervoor dat er over het algemeen meer naar kinderen wordt geluisterd? Worden kinderen ondersteund en krijgen ze informatie op maat zodat ze zelf hun mening kunnen vormen?

In het Kinderrechtenverdrag spreekt men van protectie (of bescherming), provisie (of voorzieningen) en participatie (of deelname). In de praktijk moet men steeds met deze drie vragen rekening houden. Bijvoorbeeld: het recht op onderwijs houdt in dat er toegankelijke kwaliteitsvolle scholen zijn met opgeleide leerkrachten (voorzieningen), maar ook dat kinderen op een veilige manier naar school kunnen en op school beschermd worden tegen geweld (bescherming). Bovendien moeten kinderen inspraak hebben in de gang van zaken op school en moeten ze gestimuleerd worden een eigen mening te vormen en die te uiten (participatie).

TIPS & TRICKS

↳ Doe een brainstormoefening over kinderrechten met de leden van jouw project. Geef iedereen post-its in een bepaalde kleur om hierop de kinderrechten te noteren waar jouw project reeds aandacht voor heeft. Verzamel de post-its en bespreek in groep. Geef vervolgens iedereen post-its in een andere kleur om zaken te noteren waar jouw project meer aandacht aan wil besteden in de toekomst. Verzamel de post-its en bespreek in groep.

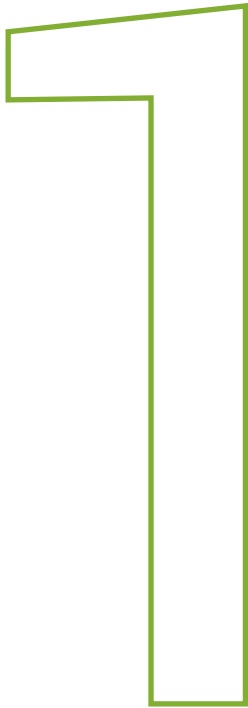
NEEDS-BASED APPROACH	RIGHTS-BASED APPROACH
Noden impliceren geen plichten, maar lokken eventueel beloftes uit. Motivatie = noden voldoen uit liefdadigheid	Rechten impliceren plichten en verplichtingen van plichtsdragers Motivatie = rechten realiseren uit verplichting
Noden zijn niet per se universeel	Rechten zijn universeel
Noden kunnen worden gerangschikt naar belang of urgentie	Rechten zijn ondeelbaar en onderling afhankelijk. 'Basisrechten' bestaan niet.
Noden voldoen vraagt niet per se aandacht voor het proces. Individuen zijn passieve objecten van hulp.	Rechten realiseren vraagt per definitie aandacht voor het proces en voor empowerment en actieve rol van rechthebbenden
80% van de noden vervullen kan een goed resultaat zijn	In een rechtenbenadering zijn de rechten van 20% van de kinderen niet voldaan
Gericht op onmiddellijke oorzaken	Gericht op structurele oorzaken
Met bijkomende middelen	Bestaande middelen 'eerlijker' verdelen

TIPS & TRICKS

- ↳ Ga na of je de noden- en/of rechtenbenadering toepast in jouw project. Start een discussie over de volgende zaken met de leden van jouw project:
  - Zie jij jouw doelgroep als slachtoffers die je een helpende hand komt reiken?
  - Heb je al gedacht hoe het met jou project zal vergaan als je er zelf niet meer bent?
  - Werken jullie aan onmiddellijke oorzaken of aan grondoorzaken van problemen?
- ↳ Evalueer of je wel de geschikte benadering toepast gezien de resultaten die je wil bereiken. Ga na of het mogelijk is om te evolueren naar een rechtenbenadering en wat je daarvoor juist allemaal nodig hebt.
- ↳ Welke interne en/of externe factoren bemoeilijken de realisatie van kinderrechten in jouw project? Bespreek hoe jullie deze struikelblokken zouden aanpakken?

Rechten realiseren vraagt altijd een specifieke aandacht voor het proces. Rechten realiseren houdt in dat je mensen versterkt om hun rechten te kunnen opeisen, dat je ouders, de gemeenschap en (waar mogelijk) overheden versterkt en beïnvloedt om hun verplichtingen op te nemen.

START-UP KIT

4 PRINCIPES VAN HET KINDERRECHTENVERDRAG

1 HET BELANG VAN HET KIND

BELANG VAN HET KIND

In principe 1

- ⊙ Gaan we na welke belangen er kunnen spelen bij het opzetten van een project met specifieke aandacht voor de belangen van kinderen en jongeren.
- ⊙ Evalueren we de voor-en nadelen van jouw project ten aanzien van kinderen en jongeren.

WAT WORDT ER NU EIGENLIJK BEDOELD MET 'HET BELANG VAN HET KIND'?

Bij elke actie en/of beslissing moet worden stilgestaan bij de mogelijke impact op kinderen en jongeren, uiteraard binnen het project, maar ook in de omgeving. Ondanks dat iedereen ontwikkelingsprojecten opstart met de beste bedoelingen, brengt het vaak onverwachte en ongewenste gevolgen met zich mee. Het gezegde "Baat het niet, dan schaadt het niet" is dan ook totaal ongepast in deze context.

In eerste instantie mogen jouw acties op geen enkele manier fysieke, psychologische, morele en geestelijke schade berokkenen aan kinderen en jongeren. Maar we zouden graag een stap verder gaan dan 'do no harm', zodat jouw project actief bijdraagt tot het realiseren van de rechten van kinderen en jongeren. Hiervoor is het van belang om even stil te staan bij de volgende stellingen tijdens de opstart of opvolging van jouw project.

Welke belangen spelen er?

STELLING 1
Ik stel de belangen van lokale kinderen en jongeren voorop in mijn project.

Om de belangen van kinderen en jongeren voorop te stellen in jouw project, moet je eerst en vooral deze belangen weten te achterhalen. Kinderen en jongeren bekijken het project vanuit een ander perspectief vandaar dat het zo belangrijk is om met hen te communiceren.

'Het belang van het kind' ligt vaak onder vuur omdat anderen bepalen wat het 'belang' is van het kind. Deze paternalistische visie moet vermeden worden door de kinderen en jongeren zelf te laten bepalen wat hun belangen zijn.

TIPS & TRICKS STELLING 1

- ↳ Maak een overzicht van alle belangen die spelen m.b.t. jouw project: wie wilt wat en vraag kinderen en jongeren zelf naar hun belangen? Hoe staat de lokale gemeenschap ten aanzien van kinderen/jongeren en hun rechten? Wees waakzaam voor het gebruik van het belang van het kind als algemene noemer of dekmantel om belangen van andere partijen naar voren te schuiven. Ga na wat dit concreet betekent in elk individueel geval.

- ↳ Let op bij het verzamelen van de gegevens of feiten, wie juist de gegevens verzamelt. Wie voert de interviews uit? De resultaten hangen vaak af van de interviewer. Gaat het om een volwassene, een man/vrouw, wat is de etnische afkomst? Is er een risico op sociaal wenselijke antwoorden? Door te bevragen op individueel niveau maar ook op groepsniveau verminder je het risico tot sociaal gewenst gedrag.
- ↳ Zorg dat kinderen en jongeren de doelstellingen en inhoud van het project begrijpen. Deel informatie over het project met kinderen en jongeren op een kindvriendelijke manier. Het kind moet kunnen zeggen wat zijn/haar visie is op de situatie. Zorg voor aangepaste methodieken voor alle leeftijden en doelgroepen. Hou hierbij rekening met de identiteit van het kind: gender, religie, afkomst, leeftijd, ... en hou rekening met de tijdsperceptie. Voor een kind is dit anders dan voor een jongere of volwassene. Over vijf jaar is voor een kind heel ver weg. Kinderen en jongeren moeten het gevoel hebben dat het helpt op korte termijn. Een kind kan je niet overtuigen met resultaten te projecteren over vijf jaar; er zijn dus tussentijdse mijlpalen nodig.

STELLING 2

Onze organisatie heeft de tijd en middelen niet om aan elke kind een aanpak op maat te geven.

Zoals eerder vermeld, zijn alle rechten gelijkwaardig en kan er geen hiërarchie gemaakt worden van de verschillende belangen. Maar dit is natuurlijk in een ideale situatie. Hoe kan je met de middelen die je ter beschikking hebt tot de beste resultaten komen?

TIPS & TRICKS STELLING 2

- ↳ Nadat je een overzicht gemaakt hebt van alle belangen die spelen m.b.t. jouw project, leg je de verschillende belangen voor aan de groep, bestaande uit de jongeren zelf en de lokale gemeenschap. De groep zal tot een consensus moeten komen over welke belangen door het project kunnen en moeten worden aangepakt.
- ↳ Eens er duidelijkheid bestaat over welke belangen door het project zullen worden aangepakt, kan er één of meerdere lokale jongere(n) worden verkozen als 'vertegenwoordiger(s)' van deze belangen. Zijn of haar taak bestaat er in om nauwgezet te evalueren of deze belangen ten allen tijde vooropgesteld worden tijdens de uitwerking van het project.

Wat is de impact van jouw project op kinderen/jongeren en kinderrechten?

STELLING 3
Ik heb een duidelijke visie over de gewenste impact van mijn project op kinderen.

Het is van belang om even stil te staan bij de gewenste impact van je project op kinderen. Je wil immers dat kinderen en jongeren zich dankzij je project versterkt voelen, hun rechten beter kennen en weten hoe ze ervoor kunnen opkomen. Je kan bij voorbeeld voorop stellen dat kinderen en jongeren hun communicatieve vaardigheden ontwikkelen en duidelijkheid hebben over wat ze willen bereiken en hoe ze dat kunnen doen. Hierdoor ontwikkelen ze kennis en bewustzijn over hun rechten en verantwoordelijkheden.

Voorbeeld

van een duidelijke visie over de gewenste impact op kinderen:

'Casa Acolhida' is een opvangtehuis in Rio de Janeiro dat onder andere jongeren in conflict met de wet opvangt en hen voorbereidt op re-integratie in de samenleving. De organisatie zoekt naar een duurzame oplossing die de jongeren in staat stelt om terug te keren naar hun familie. Ook de familie wordt hierin ondersteund en neemt indien mogelijk en noodzakelijk deel aan een begeleidende cursus voor ouders. Gedurende hun verblijf in het opvangtehuis, worden de jongeren geleidelijk aan gere-integreerd in de samenleving door hen naar school te laten gaan, en hen deel te laten nemen in educatieve, recreatieve en culturele activiteiten buiten het opvangtehuis. Op die manier vergroot hun eigenwaarde en krijgen ze ook de kans om buitenshuis de arbeidsmarkt te verkennen waardoor hun kansen op een job vergroten. Lucas woonde vroeger in 'Casa Acolhida' en woont momenteel alleen. Hij komt nog steeds naar het opvangcentrum als vrijwilliger en werkt nu voor een bedrijf. Hij is protagonist geworden van zijn eigen leven nadat hij zich realiseerde dat hij verantwoordelijkheid moest nemen voor zijn leven, zelfs op zijn jonge leeftijd. Indien hij hulp nodig heeft met met bijvoorbeeld zijn studies is hij altijd welkom in het opvangcentrum.

TIPS & TRICKS STELLING 3

- ↳ Ontwikkel een visie over wat je wil dat kinderen en jongeren bereiken door jouw project. De visie beschrijft de gewenste droomsituatie dat jij voor deze kinderen wil.
- ↳ Heb aandacht voor de volgende vragen: Is er een gepaste overgang vanuit de zorg voor kinderen en jongeren naar een zelfstandig leven? Sta ook eens stil bij wat er met de jongeren die jij begeleidt gebeurt eens ze de volwassen leeftijd hebben bereikt.

STELLING 4

Ik heb stilgestaan bij de mogelijk negatieve neveneffecten van mijn project (op het kind zelf of op de omgeving / andere kinderen / ...). Ik heb de nodige maatregelen genomen om deze te voorkomen.

Zonder dat het zo bedoeld is, kan een project negatieve effecten hebben op kinderen. Door vooraf de impact van jouw project in te schatten, kan je ook duidelijker de mogelijke risico's voorzien en voorkomen.

Voorbeeld

In Vietnam is er een casus van het isoleren van jonge druggebruikers en jongeren die in de seksindustrie werken om hen te beschermen tegen hiv/aids. Hun recht op vrijheid wordt hen dus ontzegd om het recht op gezondheid te realiseren.

Voorbeeld

In Mozambique werd een aantal jaar geleden een brug gebouwd over de Zambezi rivier om zo de lokale handel te stimuleren waardoor er meer werkgelegenheid zou zijn en dus economische groei en welvaart. De brug zorgde inderdaad voor dit effect maar had desastreuze gevolgen voor kinderen en jongeren. Er werd namelijk geen rekening gehouden met de mogelijke neveneffecten. Er was meer verkeer en dus ook meer verkeersslachtoffers. Er was niet nagedacht over een veilig voet- en fietspad voor de kinderen en jongeren om naar school te gaan. De handel en groeiende economie zorgde ook voor meer kinderprostitutie en kinderarbeid. Als men van meet af aan rekening had gehouden met het belang van het kind, hadden deze risico's beter ingeschat kunnen worden, en dus vermeden.

TIPS & TRICKS STELLING 4

- ↳ Breng alle mogelijke risico's van jouw project t.a.v. kinderen en jongeren in kaart. Welke acties zal jouw project ondernemen en wat zijn de risico's bij elk van deze stappen? Spreek met mensen die soortgelijke projecten hebben opgezet of begeleid. Betrek kinderen/jongeren en hun families in dit proces! Wat zijn hun bezorgdheden omtrent het project? Wuif dit niet zomaar weg.
- ↳ Krijgen sommige rechten minder aandacht in je project? Of met welke rechten heb je meer moeite?

STOF TOT NADENKEN

Hiermee zijn we door de start-up kit van het eerste principe. We hopen dat deze lectuur je alvast een aanzet heeft gegeven om jouw project eens door een andere bril te bekijken. Bij het belang van het kind merken we op dat er aan 'het beste voor het kind' verschillende kanten zijn en we hier gerust eens met verschillende hoofden over mogen nadenken. Hierbij blijft het enorm belangrijk dat we degene om wie het uiteindelijk gaat natuurlijk niet vergeten te horen.

START-UP KIT

4 PRINCIPES VAN HET KINDERRECHTENVERDRAG

2 NON-DISCRIMINATIE

NON-DISCRIMINATIE

In principe 2

- ⊙ Gaan we na waarom het essentieel is om te weten in welke context je werkt.
- ⊙ Bekijken we verschillende manieren waarop je aandacht kunt geven aan kwetsbare groepen.
- ⊙ Evalueren we de eigen werking door te kijken in hoeverre jouw organisatie de samenleving weerspiegelt waarin je werkt.

WAAROM IS AANDACHT VOOR 'NON-DISCRIMINATIE' BELANGRIJK?

Een van de basisbeginselen die aan de mensenrechten ten grondslag ligt, is de gelijkheid van alle mensen. Artikel 1 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens bepaalt: "Alle mensen worden vrij en gelijk in waardigheid en rechten geboren." Een logische afgeleide van het gelijkheidsbeginsel is het beginsel van non-discriminatie¹. Dit is ook een van de basisprincipes van het Kinderrechtenverdrag.

Er is sprake van discriminatie zodra personen die in eenzelfde situatie verkeren, op een verschillende manier worden behandeld, zonder dat er hiervoor een objectieve reden bestaat en ze redelijkerwijze gerechtvaardigd kan worden.

Overall ter wereld bestaan er helaas nog steeds belangrijke gronden voor discriminatie: etnische, nationale of sociale afkomst, godsdienst, taal, geslacht, politieke overtuiging, seksuele geaardheid, leeftijd, gezondheidstoestand, enz. Discriminatie op basis van het vermeende "ras", het racisme, is een van de meest verspreide vormen van discriminatie. De geglobaliseerde maatschappij en de verschillende migratiestromen hebben in verschillende landen een toenemende multiculturaliteit gecreëerd. De bevordering van respect en verdraagzaamheid is dus van wezenlijk belang, willen we met zijn allen vreedig in diversiteit samenleven. Met het oog op de bevordering van deze waarden en de strijd tegen het racisme, werden dan ook specifieke juridische normen aangenomen.

Discriminatie hoort nog te vaak tot de dagelijkse realiteit van heel veel kinderen en jongeren. Hoe kwetsbaarder het kind of de jongere, hoe meer risico het loopt om gediscrimineerd te worden omdat het vaak niet op de hoogte is van zijn rechten noch de mogelijkheden heeft om zich verder te ontwikkelen. Het is van belang om erop toe te zien dat geen enkel kind of jongere geschaad, bevoorrecht, gestraft of ontnomen wordt van een recht onafhankelijk van zijn of haar ras, kleur, geslacht, taal, religie, politieke of andere overtuiging, nationale, etnische of maatschappelijke afkomst, eigendom, handicap, geboorte of andere status.

¹ https://diplomatie.belgium.be/nl/Beleid/beleidstemas/mensenrechten/specifieke_kwesties/strijd_tegen_racisme_en_discriminaties

In welke context werk je?

Om een idee te hebben van de impact van jouw project is het absoluut noodzakelijk om de context waarin je werkt door en door te kennen. In 'Eerste hulp bij ontwikkelingssamenwerking', vergeleek Myriam Vossen een project heel passend met een steen die plonst in het water. "Elk project hoe klein ook, plonst als een steen in het water. Het doet iets met de mensen waarvoor het is bedoeld. En met de omstanders die er niet van profiteren. Het beïnvloedt bestaande machtsverhoudingen." Een eerste manier om hier een beter zicht op te krijgen, is te kijken naar wat er al leeft in je projectregio.

STELLING 1

Ik ben op de hoogte van de hoogte van de verschillende bevolkingsgroepen die leven in mijn projectregio en hun onderlinge verhouding.

Onze samenleving is doordrongen met stigma. Je zal jezelf erop betrappen dat het heel moeilijk is om niet te stigmatiseren want het gebeurt vaak onbewust. Stigmatisering is een subjectief proces waarbij bepaalde kenmerken of stigma's aan een persoon of groep worden toegekend. Het kan leiden tot vooroordelen, discriminatie en een vertekend zelfbeeld. Zo zouden alle immigranten profiteurs zijn en vrouwen niet kunnen autorijden. Vaak ligt stigmatisering ten grondslag aan het gedrag van een enkeling dat voor representatief wordt gehouden voor de hele groep. Met name de media zouden hierin een belangrijke rol spelen.

Niet iedereen komt met alle lagen van de bevolking in aanraking of weet hoe de dagelijkse realiteit van een andere groep uit de samenleving eruit ziet. Mensen kunnen ook blind zijn voor hun eigen privilege. Probeer een beeld te krijgen van het totale plaatje.

STELLING 2

Ik heb weet van stigmatisering van bepaalde groepen in de projectregio.

TIPS & TRICKS STELLING 1 & 2

- ↳ Zoek op welke bevolkingsgroepen er in jouw projectregio leven en wat hun onderlinge verstandhouding is. Zijn er specifieke problemen met bepaalde groepen? Worden ze als 'minderwaardig' beschouwd? Staan ze onderaan de sociale ladder of worden ze rechtuit toegang ontzegd tot bepaalde stukken van de samenleving?
- ↳ Zijn er groepen waarop een stigma ligt (omwille van hun geardeerdheid, (bij)geloof, het niet gehuwd zijn en kinderen hebben, armoede etc)?
- ↳ Achterhaal wat de oorzaken zijn van de stigmatisering. Leg hiervoor je oor zeker te luister bij de lokale bevolking. Probeer er rustig achter te komen wat speelt. Ga niet meteen in de verdediging of namens de andere spreken. Vergeet niet dat je je als opstarter van een project ook in een bepaalde machtspositie bevindt. Je kan zo ongewild een gespannen situatie nog meer op scherp stellen. Bovendien kan je door meteen een defensieve houding aan te nemen de andere persoon spijt doen krijgen dat deze jou in vertrouwen nam. Het gaat hier vaak om overtuigingen met diepe wortels, je wereldbeeld bevraagd krijgen is voor ieder onder ons confronterend en ongemakkelijk.
- ↳ Ken je ook in België mensen die afkomstig zijn van jouw projectregio? Wat kunnen zij je vertellen over de verhoudingen tussen de verschillende bevolkingsgroepen? Je kan hiervoor ook contact opnemen met diasporaverenigingen. Dit zijn verenigingen van mensen met een migratieachtergrond in ons land. Net zoals 4de pijler organisaties zetten ze zelf projecten op in hun land van herkomst. Zij worden hierbij ondersteund door 11.11.11. (<http://4depijler.be/diaspora/wat-zijn-diasporaverenigingen>).
- ↳ Ga na op welke mening(en) jouw bevindingen zijn gebaseerd. Laat je je leiden door de uitspraken van één enkele vertrouweling? Het is van belang om met zoveel mogelijk mensen met een ander perspectief van gedachten te wisselen, zo behoud je een ruime kijk op de zaak.
- ↳ Indien je specifiek met minderheden werkt, wie vertegenwoordigt deze? Is dit iemand uit de groep zelf? Hebben zij organisaties voor de verdediging van hun belangen?

STELLING 3

Ik ben op de hoogte van het lokale, regionale en/of nationale beleid omtrent non-discriminatie.

Op internationaal vlak bestaan er naast het IVRK andere belangrijke internationale instrumenten. De eerste zijn de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens van 1948 en de twee VN-verdragen van 1966 (BUPO¹ en IVESCR²). Ze voorzien allemaal in een bepaling die stelt dat de rechten die worden opgesomd, zonder onderscheid moeten worden toegepast. Om meer in het bijzonder de strijd aan te binden met wijdverspreide vormen van discriminatie werden andere specifieke verdragen opgesteld.

In 1965 werd het Internationaal Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van Rassendiscriminatie opgesteld. Dit verdrag, dat België in 1999 bekrachtigde, kwam er als reactie op verschillende vormen van racistisch beleid zoals dat van nazi-Duitsland of de apartheid in Zuid-Afrika. Het verdrag verbiedt elk onderscheid op grond van ras, kleur, etnische of nationale afkomst en is erop gericht racistisch ingegeven daden en uitspraken te verbieden en te bestraffen. Maatregelen van positieve discriminatie zijn wel toegelaten.

Aangezien vrouwen het slachtoffer zijn van vele vormen van discriminatie, werd in 1979 een derde internationaal instrument ontwikkeld, met name het Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van Discriminatie van Vrouwen.

Mensen met een beperking zijn mensen met rechten, net als ieder ander. Om dit te verzekeren is er in 2006, een mensenrechtenverdrag tot stand gekomen voor mensen met een beperking: het VN-Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (VRPH)³.

-
- 1 Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten
  - 2 Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten
  - 3 Internationaal Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap

TIPS & TRICKS STELLING 3

- ↳ Zorg dat je op de hoogte bent van de internationale en regionale instrumenten en weet welke verdragen jouw projectland geratificeerd heeft. Indien het projectland een verdrag geratificeerd heeft, betekent dit opname in de nationale wet van dat land en is de overheid verplicht maatregelen te nemen die er voor zorgen dat personen niet gediscrimineerd worden.
- ↳ Achterhaal welk nationaal en/of lokaal beleid m.b.t. non-discriminatie van toepassing is op jouw project. Doet de overheid speciale inspanningen om uitgesloten groepen te betrekken? Of neemt zij deel aan de uitsluiting? Hiervoor kan je rapporten raadplegen van mensenrechtenorganisaties zoals Amnesty International, Human Rights Watch, of de VN rapporten en de alternatieve rapporten die we hiervoor bespraken, academische literatuur en wetenschappelijke publicaties, en ook nieuwssites uit binnen- en buitenland.
- ↳ Zoek op of er nationale en/of lokale organisaties of individuen zijn die het opnemen voor kwetsbare groepen. Maak een overzicht van wat er reeds in jouw project regio gebeurt.

Mijn project – Doelgroep

STELLING 4

Mijn project is voor alle kinderen en jongeren toegankelijk. Ik maak geen onderscheid tussen kinderen en jongeren van verschillende bevolkingsgroepen.

STELLING 5

Mijn project heeft speciale aandacht voor kwetsbare kinderen en jongeren (bv. kinderen en jongeren met een beperking, van een etnische minderheid, weeskinderen, straatkinderen, etc.).

Kinderen en jongeren die het meest hulp nodig hebben, zijn vaak het moeilijkst te bereiken omdat ze geïsoleerd zijn van de samenleving en soms letterlijk niet te zien zijn in het dagelijks leven. Deze kinderen en jongeren worden in vele gevallen niet bereikt door de overheid of de civiele maatschappij omdat ze een andere aanpak vereisen. De plaatselijke culturele normen bepalen of het kind of de jongere al dan niet kan deelnemen. Kinderen en jongeren met een fysieke of mentale beperking worden thuis gehouden omdat de ouders zich schamen. Ook worden zoveel meisjes de kans ontnomen om naar school te gaan omdat de plaatselijke cultuur het niet toelaat dat zij op de schoolbanken zitten: zij trouwen, krijgen kinderen en richten zich beter op het huishouden.

Soms is er een extra inspanning van jouw kant nodig om bepaalde groepen te accommoderen. Wees eerlijk hoever je hierin kan gaan (qua budget, personeel, etc...). Kijk hiernaar met een open en creatieve blik zodat je het meeste realiseert met weinig middelen.

Voorbeeld

uit "Meedoen" van Mirjam Vossen:

Kalume uit Kenya heeft epilepsie. Zijn been is misvormd na een ongeluk waardoor hij moeilijk kan lopen. Zijn familie houdt hem thuis, uit het zicht van de buitenwereld. De omgeving beschouwt de familie van Kalume als outcasts. Een lokale organisatie bekommerde zich om het gezin. Ze zorgde voor medische zorg voor de jongen. Maar minstens zo belangrijk: ze organiseerde bijeenkomsten in het dorp om de handicap van Kalume bespreekbaar te maken. De organisatie riep daarbij de hulp in van een medisch instituut. Een gezondheidswerker maakte de dorpeelingen duidelijk dat epilepsie geen besmettelijke ziekte is, en dat hekserij niet de oorzaak is van handicaps. Langzaam veranderde de houding van het dorp. Een aantal dorpeelingen hielpen de familie van Kalume zelfs met het bouwen van een nieuw huis.

TIPS & TRICKS STELLING 4 & 5

- ↳ Verzeker dat voor iedereen die betrokken is bij je project, zowel de doelgroep als de medewerkers en vrijwilligers, het begrip non-discriminatie duidelijk is. Zorg er ook voor dat het thema 'discriminatie' bespreekbaar is.
- ↳ Vraag aan de ouders waarom hun kind of jongere niet tot jouw project geraakt en wat er zou moeten gebeuren om dit mogelijk te maken.
- ↳ Vraag aan de kinderen en jongeren in jouw projectregio hoe ze zelf discriminatie ervaren.
- ↳ Stel je positief op tegenover de gediscrimineerde kinderen en jongeren, laat hen extra voelen dat ze welkom zijn, nodig hen uit voor activiteiten en benadruk het belang dat ze aanwezig zijn.
- ↳ Hou er rekening mee dat sommige uitgesloten kinderen en jongeren een andere aanpak nodig hebben en dat er andere methodieken gebruikt moeten worden om hen te betrekken. Dit betekent daarom niet dat het extra zal kosten. Wees creatief en efficiënt!
  - Kinderen en jongeren die analfabeet zijn en/of die een andere taal spreken, kan je via tekeningen betrekken.
  - Kinderen en jongeren met gehoorproblemen kunnen betrokken worden door visuele informatie te geven (en het omgekeerde voor blinden en slechtzienden).
  - Kinderen en jongeren met een fysieke beperking kunnen misschien van op afstand deelnemen of infrastructurele zaken kunnen worden aangepakt opdat ze toch aanwezig kunnen zijn.
- ↳ Geef kinderen en jongeren van uitgesloten groepen zelf de mogelijkheden om sensibiliserende acties te ondernemen, of met lokale beleidsmakers te gaan praten. Laat hen een rolmodel zijn voor de rest van de samenleving.

EXTRA:

- ↳ Lees Mirjam Vossen: "MEEDOEN, open uw project voor kinderen met een handicap", voor tips en tricks over hoe jouw project toegankelijker maken voor kinderen en jongeren met een beperking.

STELLING 6

Ik werk samen met lokale, regionale en/of nationale organisaties die instaan voor inclusie en ondersteuning van kwetsbare groepen in de samenleving.

Niet iedereen zal bij jouw project terecht kunnen. Vandaar is het goed te weten waar de kwetsbare groepen die niet bij jou terecht kunnen wel heen kunnen. Dit geldt voor kinderen en jongeren met een handicap, maar evengoed voor andere specifieke doelgroepen, zoals kinderen en jongeren met een drugverslaving, tienermoeders, etc. Deze kinderen en jongeren hebben gespecialiseerde hulp nodig en worden dan ook best begeleid door gespecialiseerde instellingen of organisaties. Een doorverwijfsfunctie is heel waardevol.

Voorbeeld

AMAR, een Braziliaanse partner van KIYO heeft een opvangcentrum waar kinderen en jongeren die op straat leven langsgaan voor ondersteuning en hulp. Ze kunnen er eten, douchen, hun kleren wassen, maar krijgen er ook medische hulp, psychosociale hulpverlening, en kunnen deelnemen aan recreatieve en educatieve activiteiten. Bovendien wordt samen met de sociaal assistenten bekeken of er nog familie is en of er mogelijkheden zijn om terug te keren naar het gezin. Deze doelgroep is ontzettend kwetsbaar omdat ze problemen ondervinden op allerlei vlakken; veel kinderen en jongeren zijn slachtoffer van fysiek en seksueel geweld, kinderarbeid, druggebruik, politiegeweld, armoede, etc. Het centrum besloot om niet te werken met kinderen en jongeren met een crackverslaving (crack is een bijzonder verslavende en agressieve drug). Behalve de onmogelijkheid om deze jongeren te helpen, is er ook het risico dat deze jongeren een negatieve invloed hebben op de andere jongeren; het is dus belangrijk om als organisatie na te gaan wat de eigen capaciteiten zijn en een kennis te hebben van andere organisaties die specifieke groepen kunnen opvangen. Er zijn wel kortere opnames mogelijk van drugverslaafde kinderen en jongeren in het centrum, zo kunnen deze jongeren via een kindvriendelijke organisatie als AMAR langs een lage drempel naar een gespecialiseerd behandelingscentrum.

Mijn project – Beleid en Medewerkers

STELLING 7

Non-discriminatie is opgenomen in de visie en missie van mijn organisatie.

STELLING 8

Er is aandacht voor representatie van de verschillende bevolkingsgroepen binnen mijn (lokale partner) organisatie.

Voeg jij de daad bij het woord als het over non-discriminatie gaat? Nu we een idee hebben van de context waarin we werken, wat de eventuele kwetsbare groepen zijn en hoe je deze (wel of niet) kan accommoderen, is het tijd om de eigen werking onder de loep nemen. Het is van belang om een zo eerlijk mogelijke analyse te maken en jezelf hierover blijvend vragen te stellen.

TIPS & TRICKS STELLING 7 & 8

- ↳ Bekijk jouw visie, missie, project- en beleidsdocumenten nog eens. Wordt er aandacht besteed aan non-discriminatie tijdens de ontwikkeling? Is er ruimte om dit te integreren?
- ↳ Beschikt jouw organisatie over een actieplan met concrete doelen? Of wordt er eerder ad hoc ingespeeld op situaties die zich voordoen?
- ↳ Ga na hoe de aanwerving van personeel en/of vrijwilligers gebeurt? Wil je toewerken naar meer diversiteit binnen jouw project? Je kan er bijvoorbeeld voor zorgen dat het personeelsbestand van je project bestaat uit mensen die zelf uit een kwetsbare situatie komen (bv een ex-straatkind, een persoon met een beperking, iemand uit een etnische minderheid, ..). Dit is zeker een meerwaarde voor het uitwerken van een beleid dat aansluit bij de meer specifieke noden van kwetsbare groepen. Een discriminatiebeleid dat is uitgeschreven samen met of door de doelgroep zal veel minder kans lopen op blinde vlekken.
Ga de samenstelling van de leden van de Raad van Bestuur na alsook van het personeels- en vrijwilligersbestand. Is dit een representatie van de samenleving? Indien dit niet zo is, zijn hier gegronde redenen voor?
- ↳ Organiseer een gesprek met alle leden van je organisatie in het buitenland maar ook in België. Je zal zien dat velen er een andere mening op na houden en niet iedereen van hetzelfde op de hoogte is. De Raad van Bestuur en/of directie staan vaak veraf van wat er op het veld gebeurt en omgekeerd is het voor de technische terreinwerkers niet duidelijk waar het management zich juist mee bezig houdt. Zorg dat er voldoende ruimte is voor communicatie tussen de verschillende geledingen van je organisatie en benadruk dat iedereen zijn stem even waardevol is.

STELLING 9
Iedereen in mijn organisatie heeft oog voor non-discriminatie en draagt deze attitude uit.

STELLING 10
Mijn doelgroep kent en volgt de non-discriminatie-principes van mijn organisatie.

Het kan zijn dat jouw organisatie een non-discriminatiebeleid heeft aangenomen maar dit wil nog niet zeggen dat het in de praktijk door iedereen nagevolgd wordt. De plaatselijke culturele normen kunnen heel wat roet in het eten gooien. Het is van belang om te weten te komen welke vooroordelen, stigma en taboes gelden in de context waarin je werkt en hoe je werknemers en vrijwilligers hier tegenover staan. In sommige samenlevingen is het bijvoorbeeld ‘vanzelfsprekend’ dat kinderen en jongeren werken als bediende of ‘nanny’ en als huisslaaf worden behandeld, of lijfstraffen worden getolereerd zonder dat er vragen bij gesteld worden.

Daarnaast wordt er niet enkel gediscrimineerd door medewerkers maar ook door de doelgroepen van jouw project. Het is van belang om hier speciale aandacht aan te besteden.

TIPS & TRICKS STELLING 9 & 10

- ↳ Ga na of iedereen verbonden met de organisatie in eerste instantie op de hoogte is van het non-discriminatiebeleid. Bedenk ook hoe je dit zal meegeven bij het aannemen van een nieuwe medewerker of vrijwilliger. Dit kan bijvoorbeeld door het een verplicht onderdeel te maken bij een introductie van de organisatie.
- ↳ Organiseer een gesprek met alle leden van je organisatie om na te gaan of het beleid effectief geïmplementeerd wordt. Zorg dat er voldoende ruimte is voor communicatie tussen de verschillende geledingen van je organisatie en benadruk dat iedereen zijn stem even waardevol is. Soms zal blijken dat er na deze interne analyse nood is aan extra sessies rond non-discriminatie. Heb je deze kennis in huis, of zal je hiervoor iemand extern moeten inschakelen?
- ↳ Indien het gedrag van leden van je organisatie tegen het non-discriminatiebeleid ingaat, welke stappen kunnen er dan ondernomen worden? Zijn er maatregelen tegen discriminatie waarvan iedereen binnen de organisatie op de hoogte is?

Ga na of er discriminatie plaatsvindt onder de doelgroepen van je project. Wat als kinderen en jongeren elkaar pesten? Dit kan door een leraar, opzichter of ombudsman worden opgelost, maar je kan ook een kinderraad samenstellen. Hierin kunnen elke week de problemen tussen kinderen en jongeren onderling worden besproken. Als iemand vindt dat hij/zij onheus is behandeld, kan dit aan de groep worden voorgelegd. Probeer als volwassene hierin zo neutraal mogelijk te blijven, geef eventueel mee wat er al over discriminatie besproken is geweest, maar laat het aan de andere kinderen en jongeren om hier commentaar of raad bij te geven.

KORTOM

Toon het goede voorbeeld en vertolk een positief rolmodel. Toon dat je tolerant bent voor ALLE kinderen en jongeren ongeacht de leeftijd, gender, afkomst of religie, en spreek je uit tegen discriminatie.

3

START-UP KIT

4 PRINCIPES VAN HET KINDERRECHTENVERDRAG

3 PARTICIPATIE

PARTICIPATIE

In principe 3

- ⊙ Zullen we zien wat participatie inhoudt en waarom het samen met protectie en provisie een van de hoekstenen van het Kinderrechtenverdrag vormt.
- ⊙ Doorlopen we de verschillende stappen die nodig zijn voor een geslaagde participatie: informatie, communicatie en effectieve deelname.
- ⊙ Kan je eens testen hoe participatief jouw acties zijn.

WAAROM IS PARTICIPATIE VAN KINDEREN EN JONGEREN BELANGRIJK?

“Vaak worden de rechten uit het verdrag onderverdeeld in drie verschillende soorten: Protectierechten, provisierechten en participatierechten. Protectie is een ander woord voor bescherming. Hiermee worden alle rechten bedoeld die kinderen beschermen. Bijvoorbeeld bescherming tegen uitbuiting, mishandeling, verwaarlozing, bescherming van kinderen met een handicap. Provisie verwijst naar zaken, diensten en voorzieningen die kinderen nodig hebben om zich goed te kunnen ontwikkelen, zoals onderwijs, jeugdwerk, media, hulpverlening, voedsel, gezondheidszorg, huisvesting, enz. De provisierechten moeten ervoor zorgen dat elk kind daarover kan beschikken. Participatie is een ander woord voor deelname (aan het maatschappelijk leven). De participatierechten zijn rechten waarmee een kind voor zichzelf kan opkomen en waarmee het over dingen die het belangrijk vindt, mee moet kunnen praten en beslissen. Het recht op inspraak, het recht om je te verenigen, het recht om je eigen geloof te belijden, zijn voorbeelden van participatierechten.”

De mening van kinderen en jongeren telt echt. Door inspraak te krijgen in de beslissingen die hen aangaan, leren kinderen en jongeren hun eigen visie op de samenleving mee vorm te geven en krijgen ze de kans om hun communicatieve vaardigheden, politieke en sociale kennis en zelfvertrouwen te ontwikkelen. Kinderen die gewoon zijn om op een correcte manier hun mening te uiten en geleerd hebben zelf voor hun rechten op te komen, zullen sneller van zich laten horen als ze geconfronteerd worden met onrecht.

Maar participatie gaat verder dan inspraak. Participatie bevat een actieve component: je kunt iets doen. Daarbij is het belangrijk om draagvlak te creëren. Zo krijg je op voorhand betrokkenheid, ondersteuning en medewerking voor de vernieuwing die je wil brengen. Door de inhoudelijke inbreng van kinderen en jongeren te vragen en te waarderen, neem je hen ernstig.

Niet alle participatie is evenwaardig. Vaak kunnen jongeren wel hun zegje doen, maar wordt er met hun mening verder niets gedaan. Dit soort schijnparticipatie is erg wijd verspreid. Om tot een geslaagde participatie te komen, dienen jongeren alle mogelijkheden te krijgen om deel te nemen aan het debat. Dit gaat van voldoende informatie

tot aangepaste communicatie en deelname in een veilige omgeving. Hieronder leggen we in detail uit wat we daar nu precies mee bedoelen.

Informatie

STELLING 1

Kinderen en jongeren begrijpen de doelstellingen en inhoud van het project.

Het is belangrijk om kinderen en jongeren correct te informeren. Om kinderen en jongeren op de hoogte te brengen van de inhoud en doelstellingen van het project is een vertaal oefening nodig naar hun leefwereld. Elke doelgroep vereist een specifieke aanpak, bijvoorbeeld bij straatkinderen is het noodzakelijk om eerst een vertrouwensband op te bouwen vooraleer er enige informatie kan worden uitgewisseld. Kindvriendelijke, aangepaste informatie is essentieel voor het welslagen van een project. Het moet voor iedereen duidelijk zijn waar er samen naartoe wordt gewerkt en er moet ruimte zijn voor de kinderen om deze doelstellingen in vraag te stellen.

TIPS & TRICKS STELLING 1

- ↳ Analyseer hoe je organisatie informatie deelt met kinderen. Is er aandacht voor een kindvriendelijke aanpak?
- ↳ Bestudeer vervolgens hoe je best informatie deelt met jouw specifieke doelgroep. In hoeverre is het kind in staat bepaalde informatie te begrijpen en hoe kan je ervoor zorgen dat de boodschap begrepen wordt? Maak de kinderen bewust van hun situatie en hoe jij deze hoopt te verbeteren. Sta open voor hun input.

STELLING 2

Ik breng kinderen en jongeren steeds op de hoogte van de hoogte van de nieuwe projecten of activiteiten die gepland staan.

Idealiter gebeurt het plannen en sturen van nieuwe activiteiten in samenspraak met de doelgroep. Op z'n minst dienen jongeren en kinderen tijdig op de hoogte gebracht te worden van beslissingen die hen aanbelangen. Geef hen een zicht op het hoe en waarom van de gang van zaken.

TIPS & TRICKS STELLING 2

- ↳ Kinderen op de hoogte brengen van zaken die hen aanbelangen hoeft niet alleen maar voor zware momenten. Je kan bijvoorbeeld een informeel vragenuurtje organiseren, waarop wordt uitgelegd wat de plannen zijn voor de komende week en wat er nog op de agenda staat voor de volgende maand of het lopende jaar. Geef kinderen een moment om mee te delen dat ze enthousiast zijn of juist zenuwachtig of niet akkoord.
- ↳ Uitwisseling van informatie in de omgekeerde richting is ook belangrijk. Zorg dat kinderen en jongeren een moment hebben om HUN plannen en ideeën te delen.
- ↳ Neem de tijd om de logica achter beslissingen uit te leggen. Is er bijvoorbeeld een beperking van het budget, geef dat dan mee. Geef eventueel vooraf aan welke pistes wel of niet mogelijk zijn. Zo toon je dat je de kinderen en jongeren serieus neemt, en vermijd je frustraties achteraf.
- ↳ Hou belangrijke beslissingen met impact op het leven van kinderen niet voor hen verborgen.

Communicatie

Of jouw boodschap goed ontvangen wordt, hangt af van de manier waarop deze wordt verzonden. Dit begint dus bij de signalen die je zelf bewust en onbewust uitzendt. Daarbovenop moet rekening gehouden worden met het feit dat de informatie gefilterd wordt als het bij jouw gesprekspartner binnenkomt. Dat hier wel eens één en ander vervormd of verkeerd begrepen wordt, hoeft dus niet te verbazen. Hoe meer je hiervan bewust bent, hoe doeltreffender je de gewenste inhoud kan doorgeven en hoe toleranter je kan zijn over eventuele misverstanden. Geduld en rustig opnieuw proberen is de boodschap.

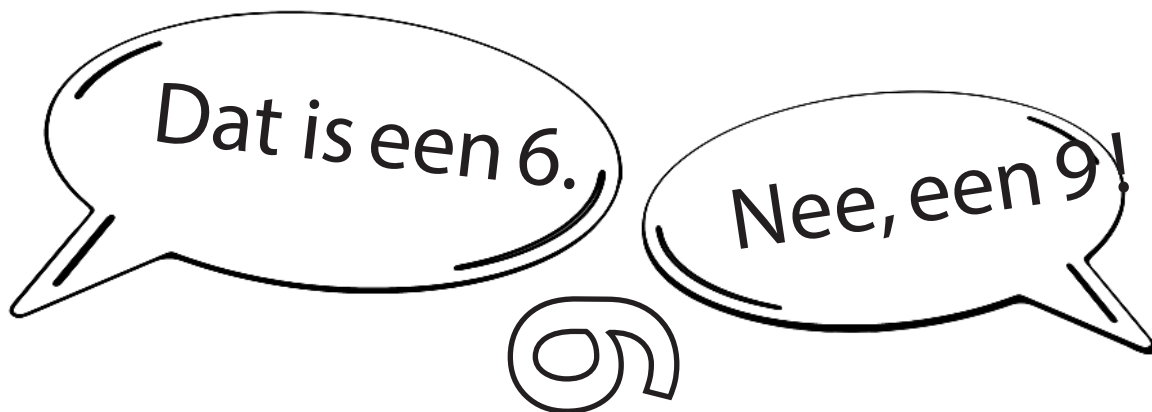

STELLING 3

Ik ben me bewust van het verschil in communicatiestijl tussen verschillende culturen.

Wees je in eerste plaats bewust dat communicatie niet overal op dezelfde manier verloopt en dat dit voor misverstanden en zelfs conflicten kan leiden. Een project valt of staat dus met een goede communicatie. Wees bewust van jouw eigen referentiekader en dat van jouw partners en hoe deze kunnen verschillen.

Indien de manier van communiceren en/of sommige lokale normen en waarden indruisen tegen jouw normen en waarden, weet dat dit normaal is en geen taboe hoeft te worden. Besef dat je kan praten met je partners over de verschillen en gelijkenissen tussen elkaars normen en waarden. Beginnen met de eenvoudige vraag waarom iemand zich op een bepaalde manier opstelt of bepaalde gedragingen stelt, en uitleggen wat dit bij jou teweeg brengt, kan al heel wat openbreken.

TIPS & TRICKS STELLING 3

- ↳ Behalve de taal, gaat het ook vooral om de non-verbale communicatie. Let op dat je niet ongewild verwarrende signalen uitstuurt en kom zoveel mogelijk te weten over lokale gewoonten en communicatiestijlen. Bv. In sommige samenlevingen is het in de ogen kijken van iemand die ouder is ongeleefd, in andere samenlevingen is het net ongeleefd om niet in de ogen te kijken.
- ↳ Als je denkt dat een lokale tussenpersoon die vertrouwd is met de lokale communicatiestijl beter werkt, kan je deze optie overwegen. Waak er evenwel steeds over dat het project haar neutraliteit bewaart. Het voornaamste is het creëren van een vertrouwensband. Dit gebeurt niet over één nacht.
- ↳ Let op dat je niet alles generaliseert. Het kan zijn dat in een bepaalde cultuur de mening van een man zwaarder doorweegt dan deze van een vrouw. Niet elke man of vrouw waar je mee spreekt, hoeft hiervan overtuigd te zijn. Ga hier dan ook niet direct van uit. Niet elk misverstand of elke miscommunicatie is te wijten aan cultuurverschillen. Probeer de dialoog altijd open te houden en iedereen met respect te behandelen.
- ↳ Vraag je af of kinderen en jongeren in jouw project met respect behandeld worden en of ze zich bewust zijn van de normen en waarden. Kinderen en jongeren hebben vaak hun eigen normen en waarden, afhankelijk van de subcultuur waartoe ze behoren, van de omgeving waarin ze zijn opgegroeid, of hun afkomst.

STELLING 4
Ik ben op de hoogte van kindvriendelijke methodieken om uitleg te geven of moeilijke en/of gevoelige onderwerpen aan te brengen.

Kinderen en jongeren hebben een ander referentiekader dan volwassenen. Bij hen is dit nog in volle ontwikkeling. Vaak vallen kinderen jonger dan 10 jaar uit de boot. Bij kleine kinderen is het geheugen nog niet volgroeid, alsook het besef van tijd of het vermogen om het perspectief van een ander voor te stellen. Kinderen missen ook bepaalde ervaring om dingen te plaatsen, of kunnen indien getraumatiseerd, een heel andere uitleg gaan geven aan bepaalde gedragingen. Hou hier steeds rekening mee in alle communicatie. Participatie van jonge kinderen vraagt inderdaad een speciale aanpak en is meestal tijdsintensief, maar als je creatief te werk gaat, kan je interessante standpunten verzamelen.

TIPS & TRICKS STELLING 4

- ↳ Maak de informatie over je project toegankelijk voor alle kinderen. Werk met afbeeldingen, foto- en videomateriaal. Hou rekening met de taal die je gebruikt in je communicatie en je uitleg over het project.
Voorbeeld: CEDECA, een KIYO partnerorganisatie van kinderrechtenadvocaten in Rio de Janeiro, werkte samen met andere kinderrechtenorganisaties een stripverhaal uit waarin de kinderrechten op een kindvriendelijke, eenvoudige en leuke manier worden uitgelegd zodat kinderen en jongeren bewust kunnen worden van hun eigen rechten.
- ↳ Zorg voor een veilige, toegankelijke en kindvriendelijke omgeving en werkmethodeken. Wanneer kinderen zich op hun gemak voelen, zullen ze ook vlugger geneigd zijn om hun mening te geven en om deel te nemen aan het project. Hoe kindvriendelijker de omgeving, hoe meer zowel het project als de kinderen en jongeren erbij zullen winnen.
Voorbeeld: KIYO ondersteunt de plaatsing van Filipijnse jongeren in conflict met de wet in een centrum waar ze via een alternatief strafstelsel voorbereid worden op hun re-integratie in de samenleving. Ze ontwikkelen er hun sociale vaardigheden en volgen een beroeps- of technische opleiding om hen zo aan een job te helpen eens ze uit het centrum komen. Omdat veel kinderen en jongeren al jarenlang niet meer naar school gaan, is het belangrijk dat de methodieken aangepast worden aan hun kunnen en dat er veel afwisseling is in de lessen zodat ze hun aandacht erbij kunnen houden. Voor een kind dat al jarenlang op straat leeft, is het geen evidentie om een hele dag op de schoolbanken te zitten.
- ↳ Zorg voor training en opleiding van projectmedewerkers en vrijwilligers rond kindvriendelijke methodieken. Volwassenen hebben voldoende voorbereiding, skills en ondersteuning nodig om kinderen effectief te laten participeren. Kinderen kunnen hierover ook zelf suggesties aanbrengen. De meeste organisaties die rond kinderrechten werken nemen dit thema op en geven ook educatieve pakketten uit, maar ook in je lokale bibliotheek zal je onder de afdeling Educatie heel wat methodieken vinden.
- ↳ De manier waarop volwassenen naar een kind kijken binnen een cultuur, het heersende kindbeeld, beïnvloedt de manier waarop ze met kinderen omgaan en de ruimte die ze aan kinderen geven om te participeren. Breng een discussie op gang met het team over hoe ze een kind, én hoe ze een volwassene zien. Laat iedereen kernwoorden opschrijven over wat er in hen opkomt als ze denken aan een kind, en vervolgens aan een volwassene om het gesprek op gang te trekken.

STELLING 5

Ik zorg er bij elke activiteit voor dat ik zeker ben dat het kind of de jongere wil deelnemen.

TIPS & TRICKS STELLING 5

- ↳ Zorg bij elke activiteit dat je zeker bent dat het kind wil deelnemen. De kinderen en jongeren mogen niet verplicht worden om deel te nemen of om hun mening te geven. Doe dit door hen:
  - Te informeren dat ze op elk moment mogen stoppen.
  - Duidelijk te maken dat hun mening met respect moet behandeld worden. Wees duidelijk wat je met de meegegeven informatie zal doen. Toon hen ook achteraf wat er uiteindelijk mee is gebeurd.
- ↳ Zorg dat je als facilitator steeds aandacht hebt voor de volgende zaken:
  - Blijf jezelf
  - Wees toegankelijk en hou de sessie luchtig en leuk
  - Wees bewust van en respecteer de persoonlijke grenzen van de deelnemers
  - Wees onpartijdig en toon respect voor de mening van elke jonge deelnemer
  - Beloon en prijs jonge mensen zoveel je kan
  - Moedig kinderen aan om naar elkaar te luisteren en hun mening te geven
  - Wees flexibel als sessies niet lopen zoals gepland

STELLING 6

De kinderen en jongeren lopen geen risico omwille van hun participatie om vervolgd te worden of slachtoffer te zijn van geweld, uitbuiting of andere negatieve gevolgen.

Creëer een veilige omgeving voor de kinderen en jongeren om in te participeren. Ze mogen geen risico lopen om omwille van hun participatie vervolgd te worden of slachtoffer te zijn van geweld, uitbuiting of andere negatieve gevolgen.

TIPS & TRICKS STELLING 6

- ↳ Respecteer de privacy van de bevroagde kinderen en jongeren. Wees voorzichtig met het gebruik van namen in documenten die je deelt met externen. Je kan beter een pseudoniem gebruiken. Indien je toch de naam wenst te gebruiken, moet dit steeds gebeuren met de toestemming van het kind en de ouders.
- ↳ Wees ook voorzichtig met het delen van foto's. Vraag steeds de toestemming van het kind en de ouders.
- ↳ Ga zelf ook respectvol om met de bekomen informatie. Blijf altijd respectvol in het afbeelden van het kind of de jongere.

STELLING 7
Zelfgestuurde
acties van kinderen
en jongeren
worden toegelaten
of aangemoedigd.

Om een kind te versterken, is het belangrijk om hem of haar verantwoordelijkheden te geven zodat zijn of haar vertrouwen in zichzelf kan groeien. Een creatief participatieproces biedt volop kansen om mogelijkheden en talenten van kinderen en jongeren te ontdekken, te benutten en verder te ontwikkelen.

Voorbeeld

In het dagcentrum van KIYO's Braziliaanse partner AMAR waar ze met straat- en zwerfkinderen werken, moedigen zij kinderen aan om verantwoordelijkheden te nemen. Zij kunnen zich aanmelden als vrijwilliger voor het koken en opdienen van maaltijden of om andere opvoeders bij te staan. Wanneer ze dat doen, kunnen de kinderen een T-shirt dragen die hen als vrijwilliger aanduidt, wat als een eer beschouwd wordt.

Voorbeeld

KIYO's Filipijnse partner ICWF coördineert bewustmakingscampagnes van studenten. Studenten zijn zelf actief betrokken bij de bewustmakingscampagnes voor kinderrechten door het verspreiden van educatief materiaal op de schoolcampus en het deelnemen aan sensibiliserende acties zoals theater, kunst en drama of interpretatieve dans die de kinderrechten campagne uitbeelden. De studentenraden beslissen of zij een activiteit of programma zullen voorstellen.

DOE DE TEST

Hoe participatief is mijn activiteit? Hoe scoort mijn activiteit op participatie?

Om te weten te komen hoe participatief jouw activiteit is, vragen we je om in de test op de volgende pagina zo eerlijk mogelijk aan te duiden welke stelling van toepassing is voor jouw activiteit. Je kan per rij maximaal één antwoord aankruisen.

TEST

1. FORMULERING		
☐ A De animator verzint de activiteiten en start deze op.	☐ B Kinderen en jongeren mogen zelf met een voorstel voor een activiteit komen.	☐ C Kinderen en jongeren worden aangemoedigd om met een voorstel voor een activiteit te komen. Er is bv een ideeënbus.
2. ORGANISATIE		
☐ A De animator neemt de organisatie van de activiteit op zich en verdeelt de taken.	☐ B De animator neemt de organisatie op zich, maar kinderen mogen wel hun taak kiezen.	☐ C Kinderen en jongeren nemen de organisatie op zich en worden hierin ondersteund door volwassenen.
3. PROBLEMEN OPLOSSEN		
☐ A Als er zich problemen voordoen onder de kinderen, kunnen ze terecht bij de toezichthouder die een zo eerlijk mogelijke oplossing probeert te zoeken.	☐ B De animator laat kinderen en jongeren zien wat de verschillende mogelijkheden zijn om de geïdentificeerde problemen aan te pakken. Zij nemen hierin samen een beslissing.	☐ C Als er zich een probleem voordoet, worden de kinderen samengeroepen en uitgedaagd om zelf met voorstellen voor oplossingen te komen.
4. EVALUATIE		
☐ A De activiteit verloopt volgens een vast schema. Het uiteindelijke resultaat ligt min of meer vast.	☐ B Kinderen kunnen het verloop en de uitkomst van de activiteit beïnvloeden.	☐ C Kinderen evalueren de activiteit en haar werking.
5. NIEUWE ACTIVITEITEN		
☐ A Er wordt geen of weinig aandacht besteed aan de suggesties van kinderen bij het uitwerken van volgende acties.	☐ B Er wordt aandacht besteed aan de suggesties van kinderen bij het uitwerken van volgende acties.	☐ C Kinderen krijgen aan het einde van de activiteit het voorstel om nieuwe activiteiten aan te brengen.

Ben je nog op zoek naar leuke ideeën om participatie in jouw activiteiten te integreren, neem dan een kijkje op KIYO's site www.kiyo-ngo.be onder 'Wat doen we – Participatie'.

Tel daarna hoeveel keer je A, B en C antwoordde voor de 5 categorieën. Indien je het vaakst antwoord A antwoordde, dan betekent dit dat je eerder een beperkte participatie van kinderen hebt in je activiteit. Indien antwoord B het meest voorkomt dan wijst dit op een gemiddelde participatie. Indien antwoord C het meest voorkomt dan wijst dit op een volwaardige participatie van kinderen in je activiteit.

BEPERKTE PARTICIPATIE

Luisteren naar kinderen en hen informeren

GEMIDDELDE PARTICIPATIE

Kinderen en jongeren werken samen met volwassenen en nemen samen met hen beslissingen

VOLWAARDIGE PARTICIPATIE

Kinderen en jongeren leiden zelf initiatieven

STELLING 8

Participatie maakt deel uit van de visie, missie en werking van mijn organisatie.

Dit vertaalt zich ook naar de beslissingsprocedures.

Om participatie te realiseren, is het van belang dat de hele organisatie zich hierachter schaaft en doordrongen is van het principe. Het betekent dat je expertise, kennis en ideeën van iedereen die met de organisatie verbonden is ernstig neemt en in plaats van een verticale beslissingscultuur aandacht hebt voor iedereen zijn mening.

Voorbeeld

Het dagcentrum van AMAR ondervond verschillende problemen met kinderen en jongeren die de regels bleven schenden. Ze brachten bijvoorbeeld wapens en drugs mee naar het centrum, gebruikten geweld tegen elkaar en het personeel en beschadigden faciliteiten. Hierop organiseerde ze een bijeenkomst met 12 kinderen en jongeren uit het centrum, die zich vrijwillig hadden aangeboden om te reflecteren over de manier waarop het centrum werkte. Het personeel faciliteerde enkel het proces terwijl de jongeren de nieuwe regels van het centrum schreven en op zoek gingen naar gepaste gevolgen of 'sancties'. Tijdens deze twee dagen heeft de doelgroep ook de activiteiten en het programma beoordeeld. Zij vroegen bijvoorbeeld om meer computers en lessen te hebben. Het resultaat was de versterking van de activiteiten en de regels van het centrum, omdat hun mening in aanmerking werd genomen.

TIPS & TRICKS STELLING 8

↳ Analyseer of participatie aan bod komt in de visie, missie en werking van je organisatie. Indien niet, is er ruimte om dit te integreren?

Wie wordt op de hoogte gebracht van beslissingen in jouw project? Communiceer je met alle belanghebbenden (kinderen, ouders, de gemeenschap, andere ngo's, etc)?

Hebben lokale kinderen en jongeren een stem in het beslissingsproces? Hoe participatief zijn de verschillende bestuursorganen van jouw project? Heb je al gedacht aan jongeren in de Raad van Bestuur?

Voorbeeld:

Bij YOUCA (Youth for Change and Action, voormalig Zuiddag) een organisatie die jaarlijks meer dan 17.000 jongeren van het 4de tot 7de middelbaar hun loon van één dag laat afstaan aan sterke jongerenprojecten wereldwijd, bestaat de hele Raad van Bestuur uit jongeren.

MEER INFO:

↳ Laat je inspireren door het voorbeeld van de kinderrechtenscholen in België. Uitleg over hun werking vind je hier:
<https://www.kiyo-ngo.be/nl/node/126>

TOT SLOT

Kinderen en jongeren moeten kansen krijgen om hun standpunten uit te drukken over kwesties die hen aanbelangen. Geef hen de kans om mee te denken over jouw project en dit te begeleiden. Dit zorgt niet alleen voor een groter draagvlak voor wat je samen wil realiseren, maar zorgt ervoor dat kinderen een persoonlijk groeiproces doorlopen.

Het laten participeren van kinderen en jongeren betekent niet noodzakelijk de volledige controle uit handen te geven. Het financiële beheer van een project is bijvoorbeeld over heel de wereld enkel aan volwassenen toegekend, maar jongeren hebben wel recht op inzicht en controle van de uitgaven. Help hen mee het project in de juiste richting te sturen, en laat altijd de ruimte om zaken te evalueren en in vraag te stellen. Kinderen en jongeren moeten de gelegenheid hebben om hun mening te geven. Dit versterkt zowel het inzicht in de eigen situatie als het vertrouwen op de eigen krachten. Iets wat onontbeerlijk is om tot mondige volwassenen te komen die op een constructieve manier kunnen opkomen voor hun rechten en overtuigingen.

START-UP KIT

4 PRINCIPES VAN HET KINDERRECHTENVERDRAG

4 RECHT OP LEVEN, OVER- LEVEN & ONTWIKKELING

RECHT OP LEVEN, OVERLEVEN & ONTWIKKELING

In principe 4

- ⊙ Gaan we dieper in op wat het recht op leven, overleven en ontwikkeling inhoudt.
- ⊙ Bekijken we op welke manieren we jongeren naar volwassenheid kunnen begeleiden.
- ⊙ Bespreken we welke beschermingsmechanismen er in elke organisatie die met kinderen werkt aanwezig moeten zijn.

WAT BETEKENT HET RECHT OP LEVEN, OVERLEVEN EN ONTWIKKELING?

Het betekent dat elk kind het recht heeft op een waardig leven en het recht op ontwikkeling. Het recht van kinderen op overleven en op ontwikkeling omvat een brede waaier van aspecten die verband houden met ontwikkeling (inclusief lichamelijke, geestelijke, culturele, spirituele en sociale ontwikkeling) en veronderstelt dat kinderen het potentieel van hun eigen ontwikkeling in zich dragen. Daartoe moeten kinderen ook worden beschermd, van een aangepaste verzorging profiteren en in een stimulerende omgeving wonen die hen in staat stelt om hun volledig potentieel te realiseren. Het juiste evenwicht vinden tussen beschermen, zorgen en vrijheid geven is een hele uitdaging.

Denk maar aan een kind die de nodige educatie moet krijgen om zich te kunnen ontplooiën, maar geen kans heeft op overleven tenzij het ook geld verdient om zichzelf en zijn familie te onderhouden. Je zou de reflex kunnen hebben om dit kind bij de familie weg te halen en in een instelling te plaatsen waar wel de nodige voorzieningen zijn, maar dan ga je volledig voorbij aan de sociale en emotionele ontwikkeling die ook onmisbaar zijn om tot een gezond en evenwichtig mens te komen. Eenduidige oplossingen zijn er niet en elk kind verdient een oplossing op maat. Het is hier dat het recht op leven, overleven en ontwikkeling in essentie over gaat.

Beschermingsmechanismen binnen het project

STELLING 1

Ik ben op de hoogte van de hoogte van de wetgeving en de bestaande hulpverlening bij misbruik van kinderen en jongeren in mijn regio.

De zorg en veiligheid van het kind moeten ten allen tijde gegarandeerd worden in jouw project.

TIPS & TRICKS STELLING 1

- ↳ Ga na wat de wetgeving zegt met betrekking tot misbruik in jouw regio en kijk hoe dit door de overheid wordt opgevolgd. Is hier een strikte toepassing van of juist laks?
- ↳ Ga na welke organisaties in jouw regio kunnen gecontacteerd worden in geval van misbruik. Zoek op of je terecht kan bij: het ziekenhuis, de politie, een gespecialiseerd opvangcentrum in de regio, een meldpunt, een crisiscentrum, een gespecialiseerde ngo of ander burgerinitiatief? Is er een vorm van juridische of psychologische bijstand in geval van misbruik?
- ↳ Neem een kijkje op de site van Ecpat International. Deze organisatie heeft een uitsluitende focus op seksueel uitgebuite kinderen en is actief in bijna alle landen. Onder de sectie research krijg je een overzicht van hun studies naar de toestand in verschillende regio's: <http://www.ecpat.org/resources/>
- ↳ Lees het alternatief rapport van jouw projectland. Hier krijg je meer informatie en het laat ook toe om te zien welke organisaties zich nog voor kinderrechten inzetten. Je kan dit door te zoeken op "land" + "alternative/ shadow report (+CRC)" of door de website van het kinderrechtencommissariaat van jouw land te raadplegen indien die er is.

STELLING 2

Er zijn duidelijke richtlijnen voor mijn medewerkers, vrijwilligers en deelnemers omtrent grensoverschrijdend gedrag met kinderen en jongeren.

Grensoverschrijdend gedrag is een situatie waarin een kind slachtoffer is of dreigt te worden van bedreigingen of geweld van een medewerker, vrijwilliger en/of andere jongeren binnen jouw project.

TIPS & TRICKS STELLING 2

- ↳ Maak een document op waarin duidelijk wordt weergegeven wat wel of niet kan in de omgang met kinderen. Breng zowel de medewerkers als de kinderen hiervan op de hoogte. Hieronder vind je de lijst die we onze KIYO partners en medewerkers meegeven. Deze lijst is niet exhaustief, maar kan dienen als een voorbeeld.
  - Behandel kinderen met respect en neutraliteit ongeacht leeftijd, lichamelijke verschijning, religie, geslacht, nationaliteit, etnische of sociale afkomst, politieke of persoonlijke mening, handicap of een andere situatie die kan leiden tot discriminatie.
  - Gebruik nooit beledigend, vernederend, seksueel provocerend, gewelddadig of cultureel ongepaste taal of gedrag tegen kinderen.
  - Zorg ervoor dat je kinderen niet beschaamt, vernedert, verwaarloost, kleineert of enige vorm van psychologisch misbruik pleegt. Dit omvat het vermijden van slaan of aanranding, vernederend, beledigend, fysiek of mondeling misbruik van kinderen.
  - Ontwikkel nooit seksuele attitudes of relaties met kinderen en neem niet deel aan een vorm van seksuele activiteit of andere relaties die op een of andere manier ongepast worden beschouwd om onnodige verdenking te voorkomen.
  - Mijd lichamelijke straffen om welke reden dan ook. Elke sanctie moet aangepast worden aan de fout, niet-gewelddadig en educatief zijn.
  - Verzeker de participatie van kinderen in alle activiteiten, luister en toon empathie met de ideeën en wensen van kinderen.
  - Maak geen beloftes aan kinderen die niet kunnen worden gerealiseerd, communiceer met de kinderen wat ze van projecten en programma's kunnen verwachten en welke moeilijkheden er kunnen bestaan.
  - Geef beweringen of onthullingen van kindermishandeling of misbruik meteen aandacht en neem onmiddellijk maatregelen om de beschuldigingen te verifiëren.
  - Slaap nooit in dezelfde kamer of bed als kinderen met wie je werkt.
  - Vermijd dat je alleen met een kind bent zonder de aanwezigheid van een andere volwassene, nodig nooit een niet begeleid kind in jouw huis uit, tenzij er onmiddellijk risico of gevaar bestaat.

STELLING 3

Indien er sprake is van misbruik, is er een meldpunt en duidelijke procedure binnen mijn organisatie.

Kinderen moeten weten waar ze terecht kunnen voor hulp. Deze procedure moet transparant zijn en de informatie moet op een kindvriendelijke manier weergegeven worden en altijd toegankelijk zijn. Dit kan bijvoorbeeld door een kindvriendelijke poster. De organisatie moet een engagement aangaan om elke aangifte van misbruik te onderzoeken en een gepast gevolg te geven.

TIPS & TRICKS STELLING 3

- ↳ Stel een kindbeschermingsbeleid op en zorg dat elk lid van de organisatie dit beleid gelezen en getekend heeft. In bijlage 1 vind je een voorbeeld van de organisatie CPSU (Child Protection in Sport Unit).
- ↳ Ontwikkel en implementeer een personeelsopleidingsbeleid inzake de bescherming van kinderen.
- ↳ Maak een analyse van de risico's die specifiek zijn voor jouw werking en omgeving (activiteiten waarbij medewerkers in direct en indirect contact met kinderen komen) in verband met de bescherming van kinderen.
- ↳ Neem alle nodige maatregelen om deze risico's zoveel mogelijk te beheersen, dit kan door:
  - Te zorgen voor een open sfeer en een organisatorische cultuur waar medewerkers zelfverzekerd en bevoegd zijn om kindbeschermingsvraagstukken te bespreken en effectieve waarborgen door te voeren.
  - Te zorgen dat er verantwoording moet worden afgelegd voor mogelijk wangedrag of mogelijk misbruik.
- ↳ Versterk kinderen in hun deelname aan dit kindbeschermingsbeleid:
  - Pas de berichten en tools aan. Zorg dat deze op een kindvriendelijke manier gecommuniceerd worden en toegankelijk zijn.
  - Stel een transparante procedure op voor het melden van klachten.
  - Versterk kinderen in hun reacties tegen misbruik (d.m.v. kennis van hun lichamen en de risico's van misbruik, en het aanleren van reacties en reflexen die zij kunnen aannemen in risicosituaties).
- ↳ Ga na of er een regionale of nationale meldingslijn voor misbruik is.

Ontwikkeling

STELLING 4
 In mijn project wordt aandacht besteed aan de brede waaier van ontwikkeling (lichamelijke, geestelijke, en sociale ontwikkeling) en niet louter aan intellectuele ontwikkeling.

Rechten van kinderen zijn holistisch en ondeelbaar. Dit betekent dat het realiseren van één recht niet ten koste mag gaan van een ander recht. Tevens zijn alle rechten evenwaardig. Het gaat niet enkel om het overleven maar ook om het zich verder ontwikkelen. Je kan veel tijd besteden aan het ontwikkelen van de intellectuele capaciteiten van kinderen maar hoe zit het met deelname aan het socio-cultureel leven? De mens is een sociaal dier vandaar dat er voldoende ruimte moet zijn in het project voor het smeden van betekenisvolle sociale banden.

TIPS & TRICKS STELLING 4

↳ Analyseer welke ontwikkelingsgebieden reeds aandacht krijgen in je project. Je kan hiervoor onderstaande tabel gebruiken:

ONTWIKKELINGSGEBIEDEN	OMSCHRIJVING	HOE WERK JE HIER AAN IN JE PROJECT?
Geestelijk/cognitief	Kinderen leren om informatie uit hun omgeving te verwerken, op te slaan en om deze verworven vaardigheden en kennis op een later tijdstip weer te kunnen gebruiken of toe te passen.	
Lichamelijk/motorisch	Voor alle handelingen zijn motorische vaardigheden noodzakelijk, maar ook de ontwikkeling van spraak en het uiten van emoties vraagt om motorische vaardigheden.	
Sociaal/Emotioneel	Ontwikkelen van emoties, het zelfbeeld, temperament, motivatie en de hechting van het kind.	

ONTWIKKELINGSGBIEDEN	OMSCHRIJVING	HOE WERK JE HIER AAN IN JE PROJECT?
Cultureel	Leren beelden, taal, muziek, spel en beweging gebruiken om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om er mee te communiceren. Kennis en waardering krijgen over hun eigen cultureel erfgoed en dat van anderen.	

↳ Blijf het kind als individu zien, elk kind is uniek en heeft andere noden, maar heeft evenveel recht op de realisering van zijn/haar rechten. Vaak is een beleid of programma afgestemd op de groep. Wat begrijpelijk is, aangezien je toch een zekere houvast wil bieden bij de begeleiding. Zo kan je je specialiseren in opvang voor vluchtelingen, straatkinderen etc. Probeer evenwel plaats te laten voor de mogelijkheid voor bijsturing naar de individuele noden van het kind. Luister naar kinderen en jongeren en laat toe dat hun mening, hun perspectief op het project de beslissingen van volwassenen beïnvloedt. Creëer momenten waarbij wordt nagegaan hoe het kind zich in het project voelt. Als het aangeeft dat het ergens nood aan heeft, ga dan samen na wat de mogelijkheden zijn.

STELLING 5

In mijn project is er aandacht voor de verschillende ontwikkelingsfasen van het kind.

De ontwikkeling van een kind verloopt in verschillende fasen en beslaat een periode van 18 tot 21 jaar. Je hersenen zijn zelfs pas volgroeid op 25 jaar. Gedurende die periode zijn er verschillende momenten waar te nemen met de bijbehorende ontwikkelingsvaardigheden, maar ook specifieke punten waar meer aandacht aan moet gegeven worden. Voor een illustratief overzicht kan je de tabel in bijlage 2 raadplegen.

TIPS & TRICKS STELLING 5

- ↳ Let op de speciale noden per leeftijdsgroep. Kleine kinderen hebben nood aan hechting. Ze zijn nog erg afhankelijk van hun zorgdragers en hebben hier een hechte band mee. Een continue wissel van begeleiders kan een nefaste invloed hebben op hun emotionele ontwikkeling. Als je met zeer jonge kinderen werkt, zorg er dan voor dat je werkt met een stabiel team van zorgverleners die de nodige tijd kunnen besteden aan elk kind. Werk hier niet met vrijwilligers uit het buitenland die zich maar voor enkele maanden of weken kunnen engageren. Kinderen onder drie jaar horen eigenlijk niet in een instelling thuis, de psychologische schade die ze dan oplopen is groot en onomkeerbaar. Meer over dit specifiek thema vind je in Mirjam Vossen, 'Kinderen zonder thuis' (<https://www.bettercarenetwork.nl/pg-17382-7-103601/pagina/welkom.html>). Een boek dat een zeer verhelderende kijk brengt op het werken met weeskinderen. Of op www.stopweeshuistoerisme.nl.
- ↳ Heb oog voor privacy. De puberteit is een periode waar gezocht wordt naar een eigen identiteit. De nood aan privacy en zelfstandige activiteiten wordt hier juist groter. Indien je werkt met continue opvang, ga dan eens na of er in jouw project een plek voorzien is waar het mogelijk is even op jezelf te zijn? Of worden juist alle ruimten gedeeld? Denk hierbij ook aan het recht op privacy. Kijk alleen persoonlijke documenten of spullen in als hier een gegronde reden voor is.
- ↳ Denk na over seksuele voorlichting indien je met pubers werkt. Dit gaat ook samen met relatievoorlichting. Niet enkel het fysieke, maar ook het emotionele, de intimiteitsbeleving en het respect voor elkaar dienen aan bod te komen. De puberteit is een spannende periode waarin je kinderen razendsnel ziet veranderen en groeien. Bouw ruimte in om al deze extreme emoties bespreekbaar te maken. Consulteer eventueel lokale experts die voorlichtingen kunnen geven.

STELLING 6

Mijn project levert een bijdrage aan het begeleiden van kinderen en jongeren naar zelfstandigheid.

Kinderen en jongeren begeleiden naar zelfstandigheid kan door hen te leren een eigen mening te vormen, verantwoordelijkheid te dragen en minder afhankelijk te zijn van volwassenen. Het gaat er in essentie om dat kinderen en jongeren versterkt of “empowered” worden door ruimte, kansen en tools te krijgen. Door hen eigenaarschap of “ownership” te geven, zullen ze verantwoordelijkheden ontwikkelen, zal het project meer door hen gedragen worden en ontwikkelen ze zich tot volwassenen die hun eigen leven in handen durven nemen.

Ondanks dat de overgang van kind naar volwassene strak afgelijnd is in wetteksten, stemt dit niet overeen met de realiteit. Sommige jongeren hebben nu eenmaal meer tijd nodig om een zelfstandig leven op te starten. Vandaar dat het van belang is dat deze jongeren niet uitgesloten worden maar net extra aandacht krijgen. Door het blijven openstellen van jouw deuren help je niet alleen de jongere verder, maar ook jouw eigen werking. Deze ervaringen kunnen jou belangrijke inzichten geven over hoe succesvol jouw organisatie is in het realiseren van haar plannen. Sta open voor dialoog en leer zo bij waar er verbetermogelijkheden zijn.

STELLING 7

Ook jongeren die reeds de volwassen leeftijd bereikt hebben, kunnen steeds bij ons terecht voor begeleiding van het opstarten van een zelfstandig leven.

TIPS & TRICKS STELLING 6 & 7

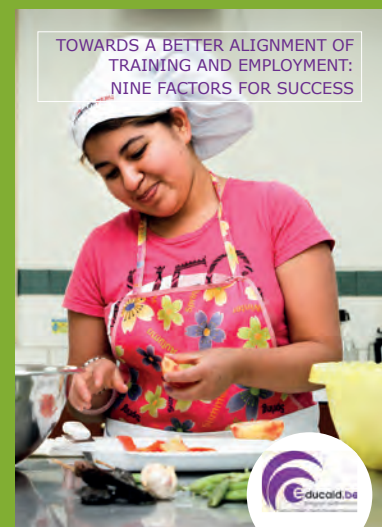
- ↳ Maak jongeren zich ervan bewust dat ze verantwoordelijk zijn voor hun eigen daden en be vraag hen naar hun beeld over de toekomst. Geef kinderen en jongeren de mogelijkheid om zelf verantwoordelijkheid te dragen over activiteiten of projecten maar zorg voor een goede begeleiding. Laat hen hun eigen ideeën uitwerken, een budget behe ren en activiteiten organiseren. Laat hen fouten maken en eruit leren. Op deze manier verkrijgen ze meer inzicht in hoe een project werkt, welke tegenkantingen kunnen voorkomen, hoe ze best kunnen samenwerken, etc. Het ontwikkelt hun verantwoordelijkheidszin, zelfstandigheid en geeft hen een realistischer wereldbeeld. Kijk hoe je dit kan inpassen in jouw project. Het organiseren van een toneelstuk, dat door hunzelf op poten wordt gezet en waarbij iedereen een taak op zich kan nemen is één eenvoudig voorbeeld.
- ↳ Zorg voor een goede begeleiding. Deel zoveel mogelijk ervaringen waaruit ze kunnen putten eens ze op zichzelf komen te staan en kansen om zelf te weten te komen waar hun sterktes en zwaktes liggen. Dit is essentieel voor het ontwikkelen van zelfvertrouwen en veerkracht.
- ↳ Analyseer de arbeidsmarkt. Hoe is deze georganiseerd? Is er een tekort aan bepaalde beroepen, of is er juist heel weinig gelegenheid tot tewerkstelling en kan je beter op

zelfredzaamheid inzetten? Kan dit best via het bewerken van een eigen stuk grond en vee of zijn er juist meer kansen door het opstarten van een eigen zaak? Indien je beroepsopleidingen aanbiedt maak dan de nodige linken met de arbeidsmarkt. Ga potentiële werkgevers aanspreken en luister naar wat hun noden zijn. Beantwoorden jouw opleidingen aan deze noden?

- ↳ Zoek opportuniteiten tot samenwerking met bedrijven en andere werkgevers. Is een potentiële werkgever bereid om in de opleiding te investeren, door bv het uitlenen van materiaal of het aanbieden van stages? Is er een mogelijkheid tot sponsoring?
- ↳ Start een individueel traject op met jongeren waarbij je samen kijkt naar hun wensen, verwachtingen, competenties en de arbeidsmarkt. Als zelfstandige heb je bijvoorbeeld een stevige portie zelfmotivatie en discipline nodig. Misschien is verder studeren juist een betere optie. Kijk naar wat hiervoor nodig is en welke ondersteuning jij kan aanbieden (of niet). Zijn er beurzen van de overheid? Programma's van andere organisaties?

Ter informatie kan je de publicatie van Educaid lezen die aan de hand van negen case studies kijkt naar wat werkt als een goede voorbereiding voor de arbeidsmarkt. "Towards a better alignment of training and employment: nine factors for success (2016, Educaid)".

- ↳ Denk ook op voorhand na over de specifieke obstakels waarmee bepaalde jongeren in aanraking zullen komen. Weet wat er leeft in de gemeenschap. Indien het bijvoorbeeld niet aanvaard wordt dat een vrouw haar eigen zaak heeft, zorg er dan voor dat er genoeg aandacht uitgaat naar het creëren van een draagvlak hiervoor binnen de gemeenschap.

Ownership|eigenaarschap

STELLING 8

De begeleiding van kinderen en jongeren naar volwassenheid dient in eerste instantie door hun gemeenschap (ouders, familie, leerkracht, etc) gedragen en uitgevoerd te worden.

Het is niet de bedoeling dat je taken gaat overnemen van bestaande lokale structuren. Het gaat over het analyseren van de hiaten in de gemeenschap, samen met hen naar oplossingen zoeken en de juiste mensen aanzetten tot het opnemen van hun verantwoordelijkheden. Hierdoor werk je samen aan structurele en duurzame veranderingen.

Het is van belang om kinderen en jongeren te zien als individuen die zich ontwikkelen binnen een familiecontext, gemeenschap en de bredere samenleving. Het kind staat altijd op een directe en indirecte manier in interactie met de omgeving, zowel met de dichte familie als de bredere samenleving. Experts roepen op om ondersteuning te verlenen aan kinderen binnen hun familiecontext. Geen pleegtehuis maar pleegzorg. Projecten voor wezen zouden de families moeten ondersteunen zodat zijzelf in staat zijn om voor deze kinderen te zorgen.

Voorbeeld

Uit: *Kinderen zonder Thuis* van Mirjam Vossen:

Weeshuizen zijn populair bij ontwikkelingsorganisaties. In tegenstelling tot wat veel mensen denken, zijn veel kinderen in deze tehuizen geen wezen, maar hebben ze vaak nog ouders en familie. De voornaamste reden waarom ze naar het weeshuis werden gestuurd is armoede. Investeren in weeshuizen kan dus een ongewild en ongewenst effect hebben: wanneer kinderen goede en betere educatie en voeding krijgen, zullen steeds meer ouders hun kinderen daarheen sturen. Sommige onderzoeken tonen aan dat opgroeien in een weeshuis nefaste gevolgen kan hebben voor de ontwikkeling van kinderen. Ze worden immers weggeplukt van hun gemeenschap en hebben geen vaste persoon op wie ze kunnen rekenen en steunen. Dit kan een nefast effect hebben op hoe hun relaties in hun verder leven zal verlopen.

TIPS & TRICKS STELLING 8

↳ De gemeenschap moet het gevoel hebben dat zij de eigenaar is van het project en betrokken wordt in ieder stadium van het project (voorbereiding, uitvoering, evaluatie). Om dit proces te vergemakkelijken kan je aan de gemeenschap voorstellen om een comité democratisch te laten verkiezen, die de hele gemeenschap vertegenwoordigt. Zorg ervoor dat ook vrouwen en kinderen vertegenwoordigd worden. Je kan ook voorstellen om lokale mensen te trainen en te coachen om de taak als vertegenwoordiger te kunnen opnemen. Als het duidelijk is wie van het comité welke taak op zich zal nemen, is dit ook goed voor de werking. Zorg dat het comité streefdoelen zet en nagaat hoe het project en de gemeenschap evolueert.

- ↳ Stel eigenaarschap voorop zodat gemeenschappen zoveel mogelijk hun eigen ontwikkeling leiden, in samenwerking met gespecialiseerde instellingen of organisaties, zoals KIYO. Wanneer je iets organiseert, betrek dan automatisch de kinderen en jongeren en hun ouders zodat het ook door hen gedragen wordt.
- ↳ Hou rekening met de emotionele impact van het wegnemen van het kind bij de familie. Het weghalen van het kind bij de familie kan voor het kind en de familie heel traumatisch zijn. Dit zou steeds een laatste optie moeten zijn en enkel als de veiligheid van het kind niet kan gegarandeerd worden.

Voorbeeld

Het Drop In Center dat beheerd wordt door OIDEB, KIYO partner in Burundi, vangt straatkinderen op en helpt hen te herenigen met hun gezin en te re-integreren op school. Pas als het echt niet mogelijk is om door het gezin weer opgenomen te worden, kijkt men of er een ander familielid in staat is om voor het kind te zorgen. Als de re-integratie binnen het gezin en/of familie heeft plaatsgevonden, blijven de sociale assistenten van het Drop In Center tot 24 maanden de situatie nauwgezet opvolgen om zo de slaagkansen van de re-integratie te vergroten.

STELLING 9

Mijn project ondersteunt de gemeenschap bij het realiseren van de kinderrechten.

Dit is de rol waarin jij het verschil kan maken. Het gaat over het bewustmaken van de gemeenschap over hun verantwoordelijkheden ten aanzien van rechten en plichten van kinderen. Daarnaast gaat het over het ondersteuningsproces zodat ze deze verantwoordelijkheden kunnen opnemen.

TIPS & TRICKS STELLING 9

- ↳ Start met bewustwording zodat de gemeenschap begrijpt dat er weldegelijk iets niet juist zit. Dit kan je zelf sturen door workshops te organiseren rond kinderrechten, levens- en carrièreplanning, inkomensverwerving en toegang tot (alternatief) onderwijs en gezondheidszorg, maar ook door informele gesprekken of bezoeken aan verschillende families.

Het theater van de onderdrukten

↳ Daarnaast kun je kinderen en jongeren opleiden zodat ze zelf het bewustwordingsproces in handen nemen. Je kan kinderen en jongeren trainen zodat ze mondig genoeg worden om hun eigen situatie aan te kaarten. Augusto Boal een Braziliaanse theatermaker werkte hier een bijzondere methodiek voor uit gebaseerd op het werk van de pedagoog Paolo Freire dat 'het theater van de onderdrukten' heet. Hierin beelden kinderen hun zijde van het verhaal uit voor hun ouders of de gemeenschap. Een interessante introductie hiervan vind je op: <http://labovzw.be/theater-van-de-onderdrukten/>

Voorbeeld

In de Filipijnen werken kinderen, jongeren en volwassenen samen in vrijwilligersgroepen. Deze werden opgericht voor het bewaken van de situatie van kwetsbare kinderen en voor het verhogen van het publiek bewustzijn rond kinderrechten. Ter ondersteuning van het bewustmakingswerk organiseerden de KIYO partners straattheatergroepen en produceerden ze educatieve materialen en een filmreportage.

Voorbeeld

De Braziliaanse KIYO partner PAMEN gebruikte de gelegenheid van de Olympische Spelen te Rio om acties met alternatieve sportevenementen te organiseren. Deze mobiliseerden 2.775 kinderen en jongeren en zorgden voor een positieve publieke beeldvorming van de doelgroep via empowerment activiteiten, publicaties en de inzet van jonge leiders als jeugdambassadeurs.

TOT SLOT

Uiteindelijk streven we allemaal, zowel jijzelf als het kind of de jongere, naar het waarmaken van een zo goed mogelijk leven. Of iemand daarbij meer nood heeft aan bescherming en begeleiding of juist meer verantwoordelijkheidsgevoel, is een keuze die steeds opnieuw voor elk individu dient gemaakt te worden. Zorg zeker voor het minimum aan basisvoorzieningen en veiligheid, maar vergeet niet te luisteren naar de dromen en noden van de ander. Uiteindelijk draagt ieder kind het potentieel van hun eigen ontwikkeling in zich.

Sample child protection policy statement

[Insert name of organisation] acknowledges the duty of care to safeguard and promote the welfare of children and is committed to ensuring safeguarding practice reflects statutory responsibilities, government guidance and complies with best practice and [insert name of regulatory body] requirements.

The policy recognises that the welfare and interests of children are paramount in all circumstances. It aims to ensure that regardless of age, ability or disability, gender reassignment, race, religion or belief, sex or sexual orientation, socio-economic background, all children

- have a positive and enjoyable experience of sport at [the name of the organisation] in a safe and child centred environment
- are protected from abuse whilst participating in [the activity provided by the organisation] or outside of the activity.

[Insert name of organisation] acknowledges that some children, including disabled children and young people or those from ethnic minority communities, can be particularly vulnerable to abuse and we accept the responsibility to take reasonable and appropriate steps to ensure their welfare.

As part of our safeguarding policy [Insert name of organisation] will

- promote and prioritise the safety and wellbeing of children and young people
- ensure everyone understands their roles and responsibilities in respect of safeguarding and is provided with appropriate learning opportunities to recognise, identify and respond to signs of abuse, neglect and other safeguarding concerns relating to children and young people
- ensure appropriate action is taken in the event of incidents/concerns of abuse and support provided to the individual/s who raise or disclose the concern
- ensure that confidential, detailed and accurate records of all safeguarding concerns are maintained and securely stored
- prevent the employment/deployment of unsuitable individuals
- ensure robust safeguarding arrangements and procedures are in operation.

The policy and procedures will be widely promoted and are mandatory for everyone involved in [Insert name of organisation]. Failure to comply with the policy and procedures will be addressed without delay and may ultimately result in dismissal/exclusion from the organisation.

Monitoring

The policy will be reviewed a year after development and then every three years, or in the following circumstances:

- changes in legislation and/or government guidance
- as required by the Local Safeguarding Children Board, UK Sport and/or Home Country Sports Councils and [insert name of regulatory body if appropriate]
- as a result of any other significant change or event.

(Last reviewed Mar 2017)

± 0 - 2 jaar Belangrijke opvoedmilieus: gezin, opvang

<ul style="list-style-type: none"> • fysiologische zelfregulatie; • veilige hechting; • exploratie; • autonomie/individualiteit 	<ul style="list-style-type: none"> • soepele verzorging; • sensitieve responsieve interactie bieden; • beschikbaarheid; • ruimte en steun geven 	<ul style="list-style-type: none"> • voedingsproblemen; • slaapproblemen; • scheidingsangst; • angst voor vreemden, donker en geluiden 	<ul style="list-style-type: none"> • eet/slaapstoornis; • reactieve hechtingsstoornis; • huilbaby
---	---	--	--

± 2 - 4 jaar Belangrijke opvoedmilieus: gezin, opvang, (voor)school

<ul style="list-style-type: none"> • uitdrukkingsvaardig-heden (o.a. taal); • constructieve omgang met leeftijdsgenoten; • internaliseren van eisen (w.o. zindelijkheid); • sekse rol-identificatie 	<ul style="list-style-type: none"> • sensitiviteit voor cognitief niveau; • positieve bevestigende omgang; • omgaan met ambigüiteit kind; • gehoorzamen; • seksespecifieke benadering 	<ul style="list-style-type: none"> • angst voor vreemden, donker, geluiden; • koppigheid; • driftbuien; • agressie; • ongehoorzaamheid; • druk gedrag/overactiviteit; • seksrol- en identiteitangst; • niet zindelijk 	<ul style="list-style-type: none"> • scheidingsangst; • fobische/sociale angst; • taal-, spraak-, motoriekstoornis • onzindelijkheid; • ADHD; • gedragsstoornis gezin; • oppositionele gedragsstoornis jonge kind
---	--	---	--

± 5 - 12 jaar Belangrijke opvoedmilieus: gezin, school, vriendengroep, verenigingen

<ul style="list-style-type: none"> • decentratie; • schoolvaardigheden; • ijver ('industry'); • acceptatie door leeftijdsgenoten 	<ul style="list-style-type: none"> • ruimte geven voor omgang leeftijdsgenoten; • schools onderricht; • waardering voor schoolwerk; • democratische en warme opvoedingsstijl 	<ul style="list-style-type: none"> • ruzies; • concentratieproblemen; • laag prestatieniveau; • schoolweigerig; • incidenteel stelen of vandalisme; • ritualistisch gedrag 	<ul style="list-style-type: none"> • bedplassen; • leerstoornissen; • sociale terugtrekking; • schoolweigerig; • geslachtsidentiteitsstoornis; • vroege delinquentie; • neurose en somatoforme stoornis
--	--	--	--

± 12 - 19 jaar Belangrijke opvoedmilieus: gezin, school, vrienden, werkring, andere sociale contacten

<ul style="list-style-type: none"> • emotionele (en praktische) zelfstandigheid; • omgaan met eigen en andere sekse; • ontwikkeling van waardesysteem; • persoonlijkheidsontwikkeling, school, beroep en samenleving 	<ul style="list-style-type: none"> • emotionele steun bieden; • tolerantie voor experimenten; • leeftijdsadequate grenzen stellen; • voorbeeldfunctie vervullen; • meer gelijkwaardige relatie met kind aangaan 	<ul style="list-style-type: none"> • gebruik psychoactieve stoffen (alcohol, drugs); • twijfels over identiteit en/of toekomst; • zorgen over uiterlijk; • problemen met autoriteiten; incidenteel spijbelen 	<ul style="list-style-type: none"> • misbruik alcohol, drugs; • stoornis in de identiteit; • anorexia / boulimia (nerv.); • seksuele oriëntatie stoornis; • suicide; • oppositionele gedragsstoornis; • gedragsstoornis groepsverband; • delinquentie; • schooluitval
--	--	--	--

Overgenomen uit: Van Yperen, T. (2009). Betere ketens. In D. Graas, T. Liefwaard, C. Schuengel, W. Slot & H. Stegge (Red). *De Wet op de Jeugdzorg in de dagelijkse praktijk* (pp. 91-110). Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

KIYO – NGO VOOR KINDERRECHTEN
Brogniezstraat 46
1070 Brussel – België

+32 2 510 61 93
info@kiyo-ngo.be
www.kiyo-ngo.be

#CHILDRENSRIGHTS